

**Аналітична записка з питань порівняльного законодавства
щодо врегулювання плати за надання адміністративних послуг та
встановлення розміру адміністративного збору згідно із законодавством
країн Європи та Європейського Союзу***

Анотація. Досліджено законодавче регулювання питань плати за надання адміністративних послуг та встановлення розміру адміністративного збору у країнах Європи. Розглянуто нормативно-правові акти, якими безпосередньо визначається розмір плати за надання вказаних послуг, суб'єкти, яким делеговано право визначати розмір адміністративних зборів, а також принципи визначення розміру адміністративного збору й існуючі підходи до розрахунку вартості платних адміністративних послуг. Проаналізовано відповідне законодавство 16 країн.

Вступ. Сектор послуг Європейського Союзу регулюється первинним і вторинним законодавством, зокрема статтями Договору про заснування Європейського Союзу та Договору про функціонування Європейського Союзу, окремого Протоколу до нього, а також кількома директивами, прецедентним правом, Хартією засадничих прав Європейського Союзу. Зокрема, Договір про функціонування Європейського Союзу підкреслює важливість послуг, що забезпечують загальні потреби людини¹. У статті 14 Договору чітко говориться, що Рада та Парламент встановлюють правові принципи щодо надання державних послуг. Ці принципи повинні визначатися шляхом звичайної законодавчої процедури, що в Європейському Союзі означає надання пропозиції Європейською Комісією, її ухвалення Радою та Парламентом (далі – Договір)².

Протокол № 26 Договору створює прозору, надійну й міцну основу для надання широкого спектру послуг, що становлять загальносуспільний інтерес включно з економічними та неекономічними послугами. У протоколі № 26 зазначається, що Договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Європейського Союзу жодним чином не порушують компетенції держав-членів уповноважувати третіх осіб надавати й організовувати послуги неекономічного характеру, що забезпечують загальні потреби³.

На додаток до існуючих чотирьох свобод, що регулюються Договором про функціонування Європейського Союзу, ЄС забезпечує свободу надання послуг із зазначеною директивою про послуги Європейського Парламенту і Ради 2006/123⁴, низкою рішень Суду ЄС, Хартією основних прав та іншими актами вторинного законодавства.

Так, стаття 49 (1) Договору наголошує, що скасовуються будь-які обмеження на вільне надання послуг у межах Союзу стосовно громадян держав-

---

¹ Тимченко Л. М. Європейський досвід удосконалення системи надання адміністративних послуг. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2015/31.pdf

² Шереметьєва Л. А., Беца І. І. Концептуальні підходи, типи та види державних послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльний аналіз. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10slaupa.pdf>

³ Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / Пер. Г. Друзенка та С. Друзенко, за заг. ред. Г. Друзенка. К. : К.І.С., 2010. 512 с.

⁴ Single market for services (White Paper on Services of General Interest, 'Services' Directive). URL: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/index_en.htm

членів, які користуються своїм правом на заснування та підприємницьку діяльність в іншій державі-члені, ніж та, громадянину якої надаються послуги.

Стаття 50 (1) Договору визначає поняття послуг, що їх зазвичай надають за винагороду, тією мірою, якою вони не підпадають під дію положень про свободу руху товарів, капіталу та осіб.

У статті 50 (2) Договору наводяться види діяльності, які належать до послуг, зокрема: діяльність промислового, комерційного характеру, реміснича та професійна діяльність. *Послуги, зазвичай, надаються на платній основі, але в окремих випадках можуть надаватися безкоштовно. В основному надання послуг означає діяльність, яка приносить прибуток або іншу користь взамін й оплачується, як правило, із приватних джерел, хоча необов'язково особою, яка замовляє послугу.* Наприклад, навчання в закладах освіти, що фінансується в основному державою, не є послугою згідно з нормами Договору про функціонування Європейського Союзу, а от медичне страхування згідно із законодавством держави, в якій ця послуга була надана, вважається послугою⁵.

Необхідною умовою для того, щоб обмін послугами підпав під юрисдикцію Союзу, є існування факту перетину кордону держави – члена Європейського Союзу. Спільна політика щодо юридичного регулювання окремих секторів сфери послуг здійснюється на основі окремих нормативних актів⁶.

Значну роль у регулюванні сфери послуг відіграє Суд ЄС, який ухвалює рішення щодо послуг загальноекономічного інтересу. Рішення Суду ЄС забезпечують основу для визначення загальноекономічного інтересу на національному рівні. Однак кожне рішення досягається на індивідуальній основі, з урахуванням умов і національних особливостей держав-членів. Значну роль у галузі послуг, що становлять спільний інтерес, відіграло рішення Суду ЄС від 24 липня 2003 р. у справі C-280/00 Альтмарк Транс, яке встановлює чотири сукупні умови, що визначають надання державних компенсацій за послуги як недержавну допомогу⁷.

Отже, Договір про функціонування ЄС регулює надання державних послуг через звичайні законодавчі процедури. Протоколи визначають принципи та механізми для забезпечення застосування послуг; директиви, рішення Суду ЄС, а також Хартія засадничих прав, в якій є чіткі правові принципи, гарантують доступ до послуг загальноекономічного інтересу як основоположного права.

Стаття 14 Договору про функціонування ЄС та Протокол № 26 «Послуги» Договору висуває до наднаціональних органів та держав-членів три основні вимоги: забезпечення високого рівня якості послуг, їх безпеки та доступності, однакового ставлення та пропагування загального доступу і прав споживачів⁸.

---

⁵ Шереметьєва Л. А., Беца І. І. Концептуальні підходи, типи та види державних послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльний аналіз. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10slaupa.pdf>

⁶ Single market for services (White Paper on Services of General Interest, 'Services' Directive). URL: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/single_market_services/index_en.htm

⁷ Case law of the Court of Justice of the European Communities and Commission Decisions. URL: <http://www.tem.fi/index.phtml?en&s=2026>

⁸ 2. Шереметьєва Л. А., Беца І. І. Концептуальні підходи, типи та види державних послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльний аналіз. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10slaupa.pdf>

Відповідно до статті 41 Хартії основоположних прав Європейського Союзу⁹ кожна особа має право на належне управління, тобто на те, щоб установи, органи, служби та агенції Союзу розглядали її справу *неупереджено, справедливо та протягом розумного строку*. Це право охоплює, по-перше, право на те, що особу заслухають, перш ніж вживати до неї будь-які індивідуальні заходи, по-друге, право кожного на доступ до своєї особової справи з дотриманням законних інтересів конфіденційності, професійної та комерційної таємниці, по-третє, обов'язок адміністрації обґрунтовувати свої рішення. Крім того, згідно зі статтею 43 Хартії кожен громадянин Союзу, кожна фізична або юридична особа, яка проживає або має юридичну адресу на території держави-члена, має право звертатися до Європейського омбудсмена у випадках неналежного управління в діяльності установ, органів, служб або агенцій Союзу, за винятком Суду ЄС під час виконання ним своїх судових функцій¹⁰.

Необхідно відзначити, що у європейських країнах не виокремлюється поняття «адміністративна послуга» в такому значенні, як в Україні. Усі послуги, які надаються публічним сектором і за надання яких відповідальність несе публічна адміністрація, називаються «публічними послугами» («public services»). До них також належать послуги, які надаються у таких сферах публічного сектору, як комунальні послуги, побутові, соціальні, освітні. Дефініція «послуги» акцентує увагу на виконанні саме обов'язків держави перед приватними особами, спрямованих на юридичне оформлення умов, необхідних для забезпечення належної реалізації ними своїх прав й охоронюваних законом інтересів¹¹.

Основна частина.

Болгарія.

Закон про адміністрування (Administration Act¹² / Закон за администрацията)¹³ надає визначення адміністративної послуги як будь-якої діяльності, пов'язаної з наданням адміністративних послуг адміністративними структурами та організаціями, що надають публічні послуги (§1 Додаткових положень закону).

Перелік адміністративних послуг¹⁴:

- видання індивідуальних адміністративних актів, якими посвідчуються юридично значимі факти;
- видання індивідуальних адміністративних актів, якими визнається або заперечується наявність прав або обов'язків;
- виконання інших адміністративних дій, в яких фізична або юридична особа має правоздатність;

⁹ Charter of Fundamental Rights of the European Union (2010/C 83/02) 30.3.2010 // OJ EU. С. 83/389. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:PDF>

¹⁰ Завгородня В. М. Стандарти функціонування цивільної служби Європейського Союзу в європейському Кодексі належної адміністративної поведінки. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2012. № 2 (7). С.18–21.

¹¹ Буханевич О. М. Особливості правового регулювання адміністративних послуг в країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 12, том 1. С. 120–122.

¹² Administration Act. URL: <https://www.me.government.bg/en/library/administration-act-382-c25-m1515-1.html>

¹³ Закон за администрацията. URL: <https://lex.bg/laws/ldoc/2134443520>

¹⁴ Administration Act. URL: <https://www.me.government.bg/en/library/administration-act-382-c25-m1515-1.html>

- консультації, в яких фізична або юридична особа має правоздатність, щодо адміністративно-правового режиму, який надається на підставі нормативно-правового акта або пов'язаний із виданням адміністративного акта чи наданням іншої адміністративної послуги;

- експертизи, в яких фізична або юридична особа має правоздатність, якщо нормативно-правовий акт передбачає проведення таких експертиз, як обов'язок керівництва державного органу або уповноваженої організації.

Адміністративні послуги в розумінні вказаного Закону відрізняються від публічних послуг – послуг у сфері освіти, охорони здоров'я, водопостачання, водовідведення, тепlopостачання, електропостачання, газопостачання, телекомунікації, поштового зв'язку тощо, що надаються для задоволення суспільних потреб, у тому числі у формі підприємницької діяльності, у зв'язку з наданням яких можуть надаватися адміністративні послуги.

За надання адміністративних послуг встановлюються мита/збори.

Зокрема, в Законі про державні мита (*State Fees Act / Закон за държавните такси*¹⁵) встановлено оплату державного мита (стаття 4):

- за позовні заяви, цивільні позови, кримінальні позови, зустрічні позови, позови про розірвання шлюбу, апеляції, заяви про анулювання, заяви про усиновлення, реєстрацію асоціацій та фондів, кримінальні позови приватного характеру та за інші послуги, що надаються судами, за позовні заяви та апеляції у справах, пов'язаних із наданням державної допомоги, а також у справах про порушення болгарського законодавства та законодавства Європейського Союзу при наданні державної допомоги або мінімальної допомоги;

- за виконання дій та послуг державними виконавцями та органами реєстрації актів цивільного стану;

- за переклад документів і матеріалів з іноземної мови на болгарську й навпаки;

- за видачу та заміну болгарських документів, що посвідчують особу, за видачу різних віз, паспортів та судових патентів, за видачу паспортів та дозволів на проживання;

- для заяв і довідок про набуття та відновлення болгарського громадянства, для дозволів на набуття іноземного громадянства, а також для заяв до Ради з питань громадянства;

- для виконання дій або видачі документів у зв'язку з пожежною та аварійною безпекою;

- для реєстрації осіб, які здійснюють операції як мінняли, або осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з видобутком, переробкою та операціями з дорогоцінними металами та дорогоцінним камінням;

- для проведення іспитів для отримання права на керування транспортними засобами та для реєстрації змін у користуванні ними;

- за видачу патентів на винаходи і корисні моделі, за видачу свідоцтв на нові сорти рослин і породи тварин, за реєстрацію, поновлення, передачу та інші дії щодо торговельних марок і промислових зразків, за реєстрацію та інші дії щодо географічних зазначень і топологій інтегральних мікросхем;

---

¹⁵ Закон за държавните такси. URL: <https://legislation.apis.bg/doc/8964/0>

- на експертизу та видачу дозволів, а також на здійснення фінансового контролю за друком цінних паперів, бланків та бланків суворої звітності;
- за участь у конкурсах в державних установах, за видачу дозволів і за копії документів в цих установах;
- для звернень до державних установ із проханням про виконання дій та надання послуг, а також для видачі документів та їх дублікатів;
- для перевірки й маркування виробів із золота та срібла, а також для визначення кількості золота та срібла у виробках із дорогоцінних металів.

У прикінцевих положеннях наведеного Закону зазначено, що розмір зборів, які стягуються державними підприємствами, за винятком портових зборів відповідно до Закону про морські простори, внутрішні водні шляхи та порти Республіки Болгарія, визначається відповідно до тарифів, затверджених Радою Міністрів.

Розміри мит та зборів встановлюються окремими таблицями до Закону про державні мита, іншими нормативними актами. Таблиці до Закону про державні мита не є його частиною і, як правило, оприлюднюються на офіційних веб-сайтах профільних міністерств.

Зокрема, Таблицею № 1 до Закону про державні мита¹⁶ встановлені фіксовані та відсоткові ставки судових зборів.

Таблиця № 3 до Закону про державні мита¹⁷ встановлює фіксовані тарифи на консульські послуги в системі Міністерства закордонних справ.

Таблиця № 4 до Закону про державні мита¹⁸ встановлює фіксовані тарифи на збори, що стягуються в системі Міністерства внутрішніх справ (наприклад, за видачу дозволу на виготовлення зброї, боєприпасів, вибухових речовин і піротехнічних виробів; за присвоєння літерно-цифрового коду об'єкту з виробництва, виготовлення або імпорту вибухових речовин цивільного призначення тощо).

Таблиця № 5 до Закону про державні мита¹⁹ встановлює фіксовані тарифи зборів, які справляються в системі Міністерства транспорту і комунікацій (наприклад, видача свідоцтва пасажирського та вантажного судна, сертифікату безпеки радіообладнання пасажирського та вантажного судна, проведення експертизи для видачі міжнародного сертифіката про запобігання забрудненню повітря тощо).

Таблиця № 12 до Закону про державні мита²⁰ визначає фіксовані тарифи зборів, що стягуються в системі Міністерства фінансів (наприклад, за реєстрацію іноземних інвестицій, за перевірку та клеймування виробів із золота і срібла, за

¹⁶ Тарифа № 1 към Закона за държавните такси за таксите, събирани от съдилищата, прокуратурата, следствените служби и Министерството на правосъдието. URL: <http://generalkonsulat-bulgarien.de/de/Tarifa3.pdf?fbid99db6f21b32747d6c36ccfc606509=9f63959f8b6dce2a538f7f7625a4230f>

¹⁷ Тарифа № 3 за таксите, които се събират за консулско обслужване в системата на Министерството на външните работи по Закона за държавните такси. URL: <https://www.mfa.bg/upload/33939/Tarifa%203.pdf>

¹⁸ Тарифа № 4 ЗА таксите, които се събират в системата на Министерството на вътрешните работи по Закона за държавните такси. URL: <https://lex.bg/laws/ldoc/-13092863>

¹⁹ Тарифа № 5 за таксите, които се събират в системата на Министерството на транспорта и съобщенията. URL: <https://rta.government.bg/upload/9176/tarifa5.pdf>

²⁰ Тарифа № 12 за таксите, които се събират в системата на Министерството на финансите по Закона за държавните такси. URL: https://www.minfin.bg/upload/10526/TARIFA_12_za_taksite_koito_se_sybirat_v_sistemata_na_Ministerstvoto_na_finance_po_Zakona_za_dyryjav.pdf

видачу дозволу (ліцензії) відповідно до Закону про тютюн і тютюнові вироби, за подання заяви про реєстрацію відпускної ціни на тютюнові вироби місцевого виробництва та імпорту тощо).

Також *Законом Про охорону здоров'я*²¹ встановлені фіксовані тарифи, що стягуються органами державного санітарно-епідеміологічного нагляду та національними центрами громадського здоров'я, наприклад, за надання дозволу на введення в обіг біоцидних продуктів тощо.

Стаття 5 Закону про державні мита встановлює випадки, коли особи звільняються від сплати мита:

- за подання заяв до Національних зборів, Президента Республіки та Ради міністрів;
- документи і папери, що стосуються працевлаштування працівників відповідно до законів про охорону праці та виданих на їх основі нормативних актів, а також трудових договорів, як індивідуальних, так і колективних;
- позивачі-працівники – у справах про виплату заробітної плати, а також в інших справах, що впливають з трудових договорів;
- позивачі, які є членами робітничих і ремісничих кооперативів, щодо вимог про винагороду за роботу в тих же кооперативах;
- позивачі за позовами про винагороду, що впливають з прав на винаходи;
- позивачі у справах про стягнення аліментів;
- реєстрація свідоцтв про народження, смерть та усиновлення, а також первинних свідоцтв про реєстрацію актів цивільного стану;
- всі документи і матеріали: у кримінальних справах загального характеру; у справах про утримання; у справах про опіку; у справах про встановлення походження; документи і матеріали для визначення і надання допомоги багатодітним матерям; у справах про державну допомогу; у справах про соціальний і правовий захист неповнолітніх; у справах про набуття права на пенсію; у справах про заснування, реєстрацію та інші зміни в кооперативах;
- папери та документи, що стосуються діяльності пайових інвестиційних фондів;
- всі види заяв, клопотань, анкет, свідоцтв та атестатів про освіту та про закінчення кваліфікаційних курсів, а також будь-які інші свідоцтва, сертифікати та їх дублікати, які видаються навчально-виховними закладами початкової та середньої освіти та Міністерством освіти і науки;
- іноземні громадяни, допущені на підставі міждержавних договорів і угод до участі в конкурсах на навчання в державних вищих і середніх спеціальних навчальних закладах;
- інваліди, вагітні жінки та матері, які мають дітей віком до 6 років, діти-сироти, у разі переведення з одного навчального закладу до іншого, з однієї спеціальності або форми навчання на іншу за станом здоров'я, встановленим висновком медичної комісії;
- Болгарський Червоний Хрест;
- заяви про реєстрацію шкільних рад у реєстрі районного суду;

---

²¹ Закон за здравето. URL: https://www.mh.government.bg/media/filer_public/2023/03/02/zakon_za_zdraveto.pdf

- випадки, передбачені міжнародними договорами, чинними для Республіки Болгарія;
- сторони у справах про соціальну допомогу;
- документи, що посвідчують особу, зазначені в Законі про екстрадицію, а також Європейський ордер на арешт.

Грузія

Питання про місцеві збори (не податки) регулюються Законом Грузії «Про місцеві збори»²² і Законом Грузії «Про основні принципи системи зборів»²³ та іншими нормативними актами.

Так, відповідно до Закону Грузії «Про місцеві збори»²⁴:

- збір за дозвіл на будівництво (за винятком будівництва радіаційних або ядерних об'єктів особливої важливості) сплачується фізичною та/або юридичною особою, яка є власником об'єкта будівництва. Розмір збору, встановлений органом місцевого самоврядування (радою), не може перевищувати 1 ларі за кожен квадратний метр площі будівлі, передбаченої проектом нового будівництва, і 5 ларі за кожен квадратний метр для будівництва промислового об'єкта в курортній зоні (стаття 6);

- плата за видачу (внесення змін) сертифіката про відповідність об'єкта будівництва (крім будівництва радіаційних або ядерних об'єктів особливої важливості) дозвільним вимогам (прийняття в експлуатацію) сплачується фізичною або юридичною особою та/або об'єднанням, яке зазначено в будівельній документації завершеного будівництвом об'єкта як власник об'єкта будівництва. Порядок оплати та розмір плати за прискорену послугу з видачі (внесення змін) сертифіката відповідності об'єкта будівництва (крім будівництва об'єктів, що мають особливу важливість) дозвільним вимогам (прийняття в експлуатацію) встановлюється органом місцевого самоврядування (радою). Плата за прискорену послугу з видачі (внесення змін) сертифіката відповідності вимогам дозволу на будівництво (крім будівництва радіаційних або ядерних об'єктів особливої важливості) (прийняття в експлуатацію) не може перевищувати 4500 ларі (стаття 61);

- плата за послуги з державного та технічного нагляду за будівництвом (за винятком будівництва радіаційних або ядерних об'єктів особливої важливості), передбачена статтею 25 Кодексу про безпеку та вільне переміщення продукції, сплачується фізичною або юридичною особою та/або товариством, яке зазначене в будівельній документації як власник проекту. Порядок його сплати, а також порядок часткового або повного повернення сплаченого збору визначається органом місцевого самоврядування (радою). Плата за послугу державного та технічного нагляду за будівництвом (за винятком будівництва радіаційних або ядерних об'єктів особливої значення, передбачених статтею 25 Кодексу про безпеку та вільне переміщення продукції) встановлюється відповідно до класифікації будівель і споруд та/або техніко-економічних показників, і не може перевищувати 7000 ларі (стаття 62);

²² Про місцеві збори. Закон Грузії. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/93778/28/en/pdf>

²³ Про основні принципи системи зборів. Закон Грузії. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/31822/37/en/pdf>

²⁴ LAW of Georgia. On Local Fees. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/93778/28/en/pdf>

- збір за видачу спеціальних (зональних) дозволів сплачується фізичними або юридичними особами, які отримали спеціальний (зональний) дозвіл з метою зміни максимальної межі співвідношення площ, передбаченої Законом Грузії «Про основні принципи просторового планування та містобудування». Представницький орган місцевого самоврядування уповноважений запроваджувати збір. Розмір збору розраховується за формулою:

$$X = \frac{L}{K2} (K2^1 - K2) S$$

де

- a) X – розмір плати;
- b) L – нормативна ціна за 1 квадратний метр земельної ділянки;
- c) $K2^1$ – коефіцієнт площі, який присвоюється земельній ділянці на підставі спеціального (зонального) договору;
- d) K2 – коефіцієнт поверховості, встановлений для земельної ділянки;
- e) S – площа земельної ділянки під забудову.

Розмір збору не повинен перевищувати, згідно з розрахунком, 400 ларі за 1 квадратний метр додаткової площі будівництва. Збір сплачується після видачі дозволу на будівництво (стаття 122).

Естонія

Питання сплати державних мит в Естонії регулюється *Законом про державні мита* (State Fees Act²⁵ / Riigilõivuseadus²⁶).

Відповідно до статті 2 зазначеного Закону державне мито – це грошова сума, що справляється у випадках, передбачених законом, у розмірі, встановленому цим Законом, за вчинення дії, за яку справляється державне мито.

Державне мито встановлюється за розгляд клопотання, скарги або заяви, видання адміністративного акта, видачу документа або за іншу дію, що вчиняється органом, який справляє державне мито, на вимогу платника державного мита на підставах та в порядку, передбачених законом, яка надає платнику державного мита певне право, річ або іншу вигоду і за яку справляється державне мито у випадку, передбаченому законом, та у розмірі, встановленому цим Законом (стаття 3).

Зокрема, *Закон регулює порядок сплати державного мита:*

- за розгляд судових справ – судового збору;
- за видачу актів комерційного реєстру комерційного реєстру застав;
- за виписки з Реєстру неприбуткових установ та організацій;
- за видачу поземельної книги, судової книги та реєстру повітряних суден, пов'язаних із зареєстрованою заставою рухомого майна;
- за реєстрацію актів цивільного стану подружжя;
- за видачу актів управління земельних ресурсів;
- за видачу актів екологічного реєстру;
- за видачу актів реєстру торгівлі квотами на викиди парникових газів;
- за видачу актів Державіаслужби;
- за видачу актів органів технічного нагляду;

²⁵ State Fees Act. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511022015002/consolidate>

²⁶ Riigilõivuseadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012021037?leiaKehtiv>

- за витяг з реєстру транспортних засобів;
- за видачу актів державного реєстру виконаних будівельних робіт;
- за видачу актів Аграрної ради;
- за дії, що вчиняються на підставі Закону про громадянство;
- за дії, вчинені на підставі Закону про громадянина ЄС;
- за дії, що вчиняються на підставі Закону про документи, що посвідчують особу;
- за дії, вчинені на підставі Закону про іноземців;
- за видачу актів реєстру покарань;
- за дії, вчинені на підставі Закону про зброю;
- за видачу актів Держлікслужби;
- за консульські послуги;
- за архівні довідки;
- за публікацію публічних повідомлень;
- за проведення атестації сільських, селищних, міських секретарів та начальників в'язниць;
- та ін.

Принципи та розмір державного мита встановлено статтею 4 зазначеного Закону, якою передбачено:

«(1) державне мито встановлюється на основі витрат, пов'язаних із виконанням дії (принцип витрат);

(2) виходячи з мети дії, вигоди, отриманої в результаті дії, або істотного суспільного інтересу і, перш за все, виходячи з міркувань соціальної або економічної політики, ставка державного мита може бути встановлена на іншій основі, ніж витратний принцип.

(3) Ставки державного мита встановлюються таким чином:

1) ставка державного мита менше одного євро з точністю до п'яти центів, за винятком ставки державного мита менше п'яти центів;

2) ставка державного мита, що перевищує один євро, з точністю до одного євро;

3) ставка державного мита, що перевищує 100 євро з точністю до п'яти євро;

4) ставка державного мита, що перевищує 1000 євро з точністю до десяти євро».

При цьому в окремих сферах встановлюються відповідні ставки державного мита, зокрема чітко визначені ставки державного мита, які справляються:

- за акти Міністерства освіти і науки – ліцензії на діяльність (статті 53–56);

- за дії, вчинені на підставі законів «Про центри за інтересами» та «Про приватні школи» (стаття 57);

- за акти про дії, що здійснюються на базі основних шкіл та гімназій Закон про гімназії (стаття 58);

- судові збори (статті 59–61);

- за реєстрацію комерційних актів (статті 62–65);

- за акти про реєстрацію неприбуткових об'єднань та фондів (статті 66–69);
- за витяги з реєстру комерційних застав (статті 70–71);
- за акти Суднової книги (статті 72–73);
- за земельно-кадастрові акти (статті 74–82);
- за акти реєстру подружнього майна (статті 83–84);
- за акти реєстрів та інформаційних центрів (статті 85–86);
- за акти атестації керівників установ виконання покарань (статті 87–88);
- за акти Патентного відомства, Комітету з питань професійної кваліфікації патентних повірених та Комітету з питань промислової власності (статті 89–116);
- за акти Уряду Міністерства екології та природних ресурсів (статті 117–120);
- за дії, виконані Міністерством охорони навколишнього природного середовища та Екологічною радою (статті 121–123);
- за дії, виконані Екологічною радою (статті 124–136);
- за акти земельного управління (статті 137–139);
- за акти Агентства з охорони навколишнього середовища (статті 140–142);
- за акти Ради з питань національної спадщини (статті 143–144);
- за акти Міністерства економіки та комунікацій (статті 145–150);
- за акти Антимонопольного комітету (статті 151–158);
- за акти Адміністрації цивільної авіації (статті 159–177);
- за акти про управління дорожнім господарством (статті 178–179);
- за акти Морської ради (статті 180–201);
- за акти органів технічного нагляду (статті 202–233);
- за акти Державного реєстру знаків для товарів і послуг (стаття 234);
- за акти Державного реєстру будівельних робіт (стаття 235);
- за акти Сільськогосподарської ради (статті 237–250);
- за акти Ветеринарно-продовольчої ради та Сільськогосподарської ради (статті 251–253);
- за акти ветеринарно-продовольчої інспекції (статті 254–257);
- за акти Комітету з питань оскарження державних закупівель (стаття 258);
- за акти податкової та митної служби (стаття 259–261);
- за акти Міністерства внутрішніх справ (статті 262–269);
- за акти Департаменту поліції і прикордонної охорони та закордонних представництв Естонії (стаття 270–276);
- за акти Держлікслужби (статті 277–285);
- за акти Управління соціального страхування (стаття 286);
- за акти Комісії з питань охорони здоров'я (статті 287–298);
- за акти Міністерства закордонних справ (статті 299–303);
- за акти закордонних представництв Естонії (статті 304–320);
- за акт, виконані на підставі Закону про прикраси (стаття 321);
- за акти повітових урядів (статті 322–324);
- за акти губернатора повіту (статті 325–327);

- за дії, вчинені на підставі будівельного акта (статті 328–331);
- за дії, що здійснюються на підставі Закону про громадський транспорт (статті 332–335);
- за акти атестації сільських та міських секретарів (статті 336–337);
- за акти органів реєстрації актів цивільного стану (статті 338–341);
- за визнання професійної кваліфікації (стаття 342);
- та ін.

За загальним правилом державне мито сплачується перед подачею вимоги про вчинення дії (стаття 9).

Закон передбачає випадки, коли сплачене державне мито повертається протягом 2 років з моменту закінчення року, у якому мито було сплачене (стаття 12), а саме (стаття 15), якщо:

- 1) сплачена сума перевищує встановлений розмір, у розмірі надміру сплаченої суми;
- 2) державне мито сплачено неналежному органу, що справляє державне мито, або за дію, вчинення якої не вимагалось;
- 3) державне мито сплачено особою, яка звільнена від сплати державного мита;
- 4) особа відкликала заяву про вчинення дії до початку розгляду заяви;
- 5) заяву про вчинення дії залишено без розгляду;
- 6) провадження у справі закрито у зв'язку з тим, що справа не підсудна суду, до якого надійшла заява;
- 7) відмовлено в реєстрації розірвання шлюбу у зв'язку з примиренням подружжя;
- 8) відкликання заяви про розірвання шлюбу під час розгляду справи;
- 9) існують інші підстави, передбачені законом.

Відповідно до статті 20 зазначеного Закону *державне мито не справляється за вчинення таких дій:*

- 1) внесення змін до адресних даних у зв'язку зі зміною географічних назв, зміною меж адміністративно-територіальних одиниць, населених пунктів або вулиць, зміною поштових індексів;
- 2) зміна імені особи або даних про місце проживання фізичної особи, якщо цьому передуює внесення змін до реєстру населення;
- 3) зміна або додаткове введення персонального ідентифікаційного коду;
- 4) видалення з реєстру даних про померлу особу;
- 5) зміна назви, реєстраційного коду або адресних даних юридичної особи, філії іноземної компанії або фізичної особи-підприємця або додатку, що стосується організаційно-правової форми юридичної особи, а також внесення запису до державного реєстру або іншої бази даних у зв'язку зі злиттям, поділом або перетворенням юридичної особи, якщо цьому передуює внесення змін до реєстру, який веде відділ реєстрації Тартуського повітового суду;
- б) вилучення додатка «*asutamisel*» [в заснуванні] з найменування товариства або найменування некомерційного об'єднання або фонду, а у випадку товариства – вилучення номера акта про заснування або номера заснування і додавання реєстраційного коду до найменування товариства або його найменування в державному реєстрі або іншій базі даних, якщо цьому передуює

внесення змін до реєстру, який веде реєстраційний відділ Тартуського повітового суду.

Також Закон передбачає, коли особа звільняється від сплати мита (або коли розмір мита підлягає зменшенню) за різними сферами / напрямками.

Латвія

Питання сплати мит та зборів регулюється *Законом про податки та збори* (On Taxes and Fees²⁷ / Par nodokļiem un nodevām²⁸).

У статті 1 зазначеного Закону надано визначення державного мита як обов'язкового платежу до державного бюджету (основного чи спеціального) або у випадках, передбачених цим Законом, до бюджету місцевого самоврядування як винагороди за ресурси, надані державними установами для здійснення підприємницької діяльності, або за надані послуги, а також на спеціальні цілі, визначені законами (утримання й розвиток доріг, портів і систем зв'язку, екологічний захист населення та природи, благоустрій території й інші цілі).

Сплата відповідних державних мит входить до системи оподаткування (стаття 3 зазначеного Закону).

У статті 10 Закону зазначено:

«(1) Державне мито справляється відповідно до законів та постанов уряду, а мито органів місцевого самоврядування – відповідно до обов'язкових для виконання рішень міських рад місцевого самоврядування (парафіяльних або районних рад).

(2) Порядок сплати, ставки та пільги встановлюються постановами уряду, якщо цим Законом або іншими законами не передбачено інше. Державний збір за видачу спеціального дозволу (ліцензії) на імпорт та експорт товарів і послуг, передбачений нормативно-правовими актами уряду, не може перевищувати середніх витрат, пов'язаних із видачею такого дозволу (ліцензії).

(3) Порядок сплати, об'єкти, з яких може стягуватися мито, ставки та пільги, а також інші вимоги, які передбачені іншими законами та постановами уряду, встановлюються обов'язковими для виконання нормативними актами, що видаються міськими радами місцевого самоврядування (парафіяльними або районними радами).

(4) До державного мита, яке відповідно до чинного законодавства не повністю зараховується до державного бюджету або бюджетів місцевого самоврядування, застосовується податок на додану вартість у порядку, передбаченому Законом «Про податок на додану вартість».

Частина перша статті 11 Закону встановлює такі адміністративні послуги, за які сплачується збір:

збір за дії, що здійснюються в судових установах – Цивільний процесуальний закон;

збір за зміну прізвища, імені та національності в документах, що посвідчують особу – Закон «Про зміну прізвища, імені та національності»;

плата за резервування землі в сільській місцевості – Закон «Про земельну реформу в сільській місцевості Латвійської Республіки»;

²⁷ On Taxes and Fees. URL: https://www.inlatplus.lv/wp-content/uploads/2019/10/3518_On_Taxes_and_Fees.doc.pdf

²⁸ Par nodokļiem un nodevām. URL: <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam>

плата за посвідчення та інші функції в сирітських судах і волосних судах – Закон «Про сирітські суди і волосні суди».

Також державне мито сплачується за надану державою допомогу, й такі юридичні послуги та спеціальні цілі (частина друга статті 11):

- за виконання функцій нотаріуса;
- за реєстрацію, зміну та доповнення записів актів цивільного стану;
- за реєстраційні дії в Реєстрі підприємств;
- за надання інформації з реєстрів Реєстру підприємств Латвійської Республіки;
- за надання інформації з Реєстру резидентів;
- за реєстрацію релігійних організацій та їхніх установ;
- за видачу спеціальних дозволів (ліцензій) на здійснення окремих видів підприємницької діяльності;
- за операції з векселями;
- за операції з ваучерами;
- за розгляд документів, необхідних для клопотання про дозвіл на проживання, та пов'язані з цим послуги;
- за розгляд документів, необхідних для клопотання про видачу віз, та пов'язані з цим послуги;
- за видачу паспортів Латвійської Республіки та інших документів, що посвідчують особу, а також документів, що посвідчують права;
- за захист прав селекціонерів;
- за захист промислової власності (винаходів, товарних знаків, промислових зразків та інших об'єктів промислової власності);
- для подання заяв про натуралізацію;
- для послуг митних органів;
- для реєстрації прав власності та застави в Земельному кадастрі;
- для реєстрації сертифікатів будівельної практики та архітектурної практики;
- для регулювання публічних послуг;
- для придбання нафтопродуктів;
- для видачі всіх видів дозволів на вогнепальну зброю та спеціальні засоби, а також для продовження терміну їх дії (такі дозволи видаються державними органами поліції);
- для реєстрації служб внутрішньої безпеки;
- маркування грального обладнання;
- реєстрація транспортних засобів, повітряних, морських, річкових, маломірних і вітрильних суден (збір за реєстрацію транспортних засобів);
- реєстрація об'єктів залізничного транспорту;
- реєстрація пасажирських вильотів з аеропортів;
- здійснення нагляду за використанням офіційних відмітних знаків;
- реєстрація виробників (суб'єктів) та розповсюджувачів фільмів, місць розповсюдження і демонстрування фільмів, а також реєстрація фільмів;
- видача довідок про право власності на нерухоме майно та його склад;
- для засвідчення автентичності документів (легалізація);

- для видачі дозволів на здійснення діяльності, яка не є підприємницькою, з джерелами іонізуючого випромінювання або на придбання у власність джерел іонізуючого випромінювання;
- для підтвердження рівня володіння державною мовою для виконання професійних і службових обов'язків;
- для документального оформлення відмови від громадянства Латвії;
- за документальне підтвердження поновлення громадянства Латвії;
- за видачу посвідчення та продовження терміну здійснення детективної діяльності;
- за реєстрацію добрив;
- за надання інформації з кримінального реєстру;
- за задоволення гарантованих вимог працівників за рахунок коштів фонду гарантування вимог працівників та на інші спеціальні цілі, передбачені законом (державне мито за ризик підприємця);
- за отримання від державних органів та органів місцевого самоврядування необхідних для проектування будівництва технічних та спеціальних правил;
- за організацію кваліфікаційних іспитів з охоронної діяльності та видачу сертифікатів охоронця;
- за видачу мисливських посвідчень, мисливських абонементів та дозволів на полювання, за видачу дозволів іноземним мисливцям на полювання в Латвійській Республіці та за видачу дозволів на вивезення з Латвійської Республіки мисливських трофеїв;
- за реєстрацію систем обробки персональних даних або внесення змін до них, що підлягають реєстрації, передбачених Законом про захист персональних даних;
- за акредитацію постачальників послуг з сертифікації та поновлення акредитації (таку акредитацію та поновлення акредитації здійснює Державна інспекція даних);
- за надання інформації з Державного адресного реєстру;
- за перевірку документів, необхідних для подання заяви на отримання дозволу на працевлаштування.

Місцеві збори можуть встановлюватися лише за (стаття 12 Закону):

- 1) отримання офіційних документів, підготовлених територіальним органом місцевого самоврядування міською радою (повітовою або волосною радою), та їх завірених копій;
- 2) організацію заходів рекреаційного характеру в громадських місцях;
- 3) розміщення відпочиваючих і туристів;
- 4) торгівлю в громадських місцях;
- 5) утримання всіх видів тварин;
- 6) в'їзд транспортних засобів у зони спеціального режиму;
- 7) розміщення реклами, афіш та оголошень у громадських місцях;
- 8) утримання човнів, моторних і вітрильних суден;
- 9) використання символіки органів місцевого самоврядування;
- 10) отримання дозволу на виконання будівельних робіт.

При цьому розмір мит і зборів встановлюється спеціальними законами. Зокрема, розмір судового збору встановлюється Цивільним процесуальним кодексом (Civilprocesa tiesības²⁹) у вигляді фіксованих ставок та відсоткової ставки від ціни позову.

У Законі про сирітські суди та волосні суди (Par bāriņtiesām un pagasttiesām³⁰) встановлені ставки державних мит за видачу свідоцтв та виконання інших функцій, зокрема (стаття 57):

- 1) за складання акта – 5 лат;
- 2) за засвідчення справжності правочину – 3 лати;
- 3) за складання заповіту – 8 лат;
- 4) за прийняття заповіту на зберігання – 15 лат;
- 5) за оформлення довіреності – 2 лати;
- 6) за посвідчення довіреності – 1 лат;
- 7) за засвідчення справжності підпису – 1 лат;
- 8) за виготовлення копії (за одну сторінку) – 0,60 лата;
- 9) за засвідчення копії (за сторінку) – 0,20 лата;
- 10) за вручення повідомлення – 2 лати;
- 11) за видачу довідки про вручення повідомлення – 2 лати;
- 12) за засвідчення запиту про підтвердження – 3 лати;
- 13) за видачу витягів з актів (за одну сторінку) – 0,60 лата.

Якщо заповіт складається або інше посвідчення здійснюється за межами приміщення волосного суду, волосний суд може стягнути плату за проїзд у розмірі 0,20 лата за кілометр.

У Законі про зміну імені, прізвища по батькові (Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likums³¹, стаття 9) встановлено фіксоване державне мито за зміну імені, прізвища або запису про громадянство у розмірі 71 євро. Також встановлені випадки звільнення від сплати державного мита.

У Законі про земельну реформу в сільській місцевості (Likums par zemes reformu lauku apvidos Latvijas Republikā³²) встановлені відсоткові ставки від вартості земельного податку за користування земельною ділянкою (стаття 15).

Закон про лотерею товарів та послуг (Preču un pakalpojumu loteriju likums³³) встановлює розмір державного мита за видачу дозволу на проведення лотереї: 25 % призового фонду або 2 5% призового фонду плюс 47 євро – залежно від строків подання заявки.

Литва

Питання сплати зборів та мита регулюється Законом про державне мито та збори (Law on fees and charges³⁴ / Rinkliavų įstatymas³⁵). Зокрема, державне мито та збори визначаються як обов'язковий платіж за послуги, що надаються

²⁹ Civilprocesa tiesības. URL: <https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums>

³⁰ Par bāriņtiesām un pagasttiesām. URL: <https://likumi.lv/ta/id/38050-par-barintiesam-un-pagasttiesam>

³¹ Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/191209-varda-uzvarda-un-tautibas-ieraksta-mainas-likums>

³² Likums par zemes reformu lauku apvidos Latvijas Republikā. URL: <https://likumi.lv/ta/id/72849-par-zemes-reformu-latvijas-republikas-lauku-apvidos>

³³ Preču un pakalpojumu loteriju likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/76989-precu-un-pakalpojumu-loteriju-likums>

³⁴ Law on fees and charges. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.315266?jfwid=5sjolgb30>

³⁵ Rinkliavų įstatymas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.103713/asr>

державними й комунальними закладами, установами, службами або організаціями, за винятком судів (частина перша статті 2 зазначеного Закону).

Послуги, що надаються установами – це видача та переоформлення документів, що мають юридичну силу, та їх дублікатів, а також інші послуги (частина друга статті 2 Закону).

Державні мита та збори, що сплачуються у зв'язку з наданням послуг, відрізняються від місцевих зборів і платежів, які є обов'язковим платежем, визначеним рішенням ради муніципалітету, що діє на території цього муніципалітету (частина третя статті 2 Закону), і не пов'язані з наданням послуг державними та комунальними закладами.

У статті 4 зазначеного Закону вказано:

«1. Державні збори та платежі стягуються за послуги, що надаються особам установами відповідно до законів, правил або рішень Європейського Союзу. <...>

3. Установи не мають права вимагати від юридичних та фізичних осіб будь-якої іншої винагороди за надані послуги, крім сплати державного мита або плати, передбаченої цим Законом.»

Закон встановлює верхню та нижню межі розміру мита / зборів, що сплачуються за надання адміністративних послуг, та принципи, які мають враховуватися при визначенні розміру мита / зборів у кожному окремому випадку. Так, відповідно до статті 5 зазначеного Закону:

«1. Державне мито становить щонайменше один євро і не може перевищувати 80000 євро та розраховується на основі вартості надання послуги, яка складається з витрат:

- 1) вартість робіт, пов'язаних із наданням послуги;
- 2) за виготовлення бланка документа, що має обов'язкову юридичну силу;
- 3) за перевірку відповідності вимогам законодавства;
- 4) інші витрати, передбачені нормативно-правовим актом Європейського Союзу, що регулює послугу, яку надає установа.

2. Конкретні розміри державного мита розраховуються урядом відповідно до частини першої цієї статті. Якщо розраховані суми державного мита дорівнюють або перевищують 10 євро, вони виражаються в євро без центів. Якщо обчислена сума державного мита дорівнює або менше 10 євро, вона виражається в євро з урахуванням центів з точністю до одного десяткового знака.

3. Після закінчення календарного року уряд здійснює перерахунок та коригування розмірів державного мита з урахуванням фактичного збільшення або зменшення витрат на надання послуги, про що приймає відповідну постанову. Переглянуті ставки набирають чинності з 1 липня поточного календарного року.»

Стаття 6 Закону встановлює перелік випадків, коли *державне мито / збір не підлягає сплаті*, а саме:

- за реєстрацію народження та видачу витягу, що посвідчує актовий запис про народження дитини вперше, а також за виправлення актових записів цивільного стану та внесення змін і доповнень до актових записів цивільного стану неповнолітніх дітей у разі зміни відомостей, що містяться в актових записах цивільного стану батьків;

- зміна, доповнення та виправлення імені, прізвища, по батькові під час виправлення актових записів цивільного стану, складених при реєстрації актів цивільного стану в роки окупації;
- видача документа, що підтверджує місце проживання особи;
- видача та заміна посвідчення особи або паспорта (за вибором особи лише на один із зазначених документів) у загальному порядку для осіб, які мають право на отримання соціальної допомоги у грошовій формі в установленому законодавством порядку, для дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, для осіб, які перебувають на утриманні держави в інтернатних установах, для осіб, які не мають чоловіка (дружини), які досягли віку, що дає право на пенсію за віком, для осіб з інвалідністю, яким у порядку, передбаченому Законом «Про соціальну адаптацію осіб з інвалідністю», встановлено ступінь втрати професійної працездатності, рівень втрати професійної працездатності, який не перевищує 55 %, та ступінь задоволення спеціальних потреб;
- видача та заміна посвідчення особи або закордонного паспорта (на вибір особи, тільки одного з цих документів) у загальному порядку, оформлення документів для видачі, заміни дозволу на перебування в Литовській Республіці та видача і заміна посвідки на проживання в Литовській Республіці, видача та заміна проїзного документа особи без громадянства, видача національної візи учасникам опору (резистансу), за якими визнано правовий статус солдата-добровольця або учасника визвольної боротьби в порядку, встановленому Законом про правовий статус учасників опору окупації Литовської Республіки в 1940 – 1990 роках, а також особам, зазначеним у статті 3 Закону про правовий статус осіб, які постраждали від окупації Литовської Республіки в 1939 – 1990 роках, за якими визнано правовий статус жертви окупації в порядку, встановленому цим Законом;
- видача проїзного документа особи без громадянства, проїзного документа біженця та паспорта іноземця, видача національних віз, розгляд документів для видачі та заміни дозволу на проживання в Литовській Республіці, видача та заміна дозволу на проживання в Литовській Республіці для осіб віком до 16 років;
- розгляд документів для видачі та зміни дозволу на проживання в Литовській Республіці, а також видача та зміна дозволу на проживання в Литовській Республіці іноземцю, якому надано притулок або тимчасовий захист в Литовській Республіці, і членам його сім'ї, які прибули на проживання разом з ним;
- розгляд документів для видачі та зміни посвідки на тимчасове проживання в Литовській Республіці та видача та зміна посвідки на тимчасове проживання в Литовській Республіці особі, яка не досягла 18 років, опікуном (піклувальником) якої призначено громадянина Литовської Республіки;
- розгляд клопотань про видачу національних віз власникам дипломатичних або службових паспортів чи прирівняних до них проїзних документів, якщо їхній приїзд до Литовської Республіки пов'язаний з просуванням культурних інтересів, зовнішньою політикою, політикою співробітництва у сфері розвитку або іншими сферами, що становлять суспільний інтерес;

- розгляд клопотань про видачу шенгенських віз у випадках, передбачених частиною шостою статті 16 Візового кодексу, якщо поїздка зумовлена гуманітарними причинами або міжнародними зобов'язаннями, або якщо від органів державної влади Литви отримано підтвердження, що іноземці їдуть до Литовської Республіки для участі у зустрічах або заходах, спрямованих на просування культурних або спортивних інтересів, інтересів у сфері зовнішньої політики або політики співробітництва в цілях розвитку, а також в інших сферах, що становлять значний суспільний інтерес;

- розгляд клопотань про видачу національних віз членам сімей громадян Литовської Республіки та інших держав – членів Європейського Союзу або держав – членів Європейської асоціації вільної торгівлі, розгляд клопотань про видачу національних віз, розгляд документів для видачі та внесення змін до дозволів на тимчасове проживання в Литовській Республіці, видача та внесення змін до дозволів на тимчасове проживання в Литовській Республіці особам, які пред'явили документи, що підтверджують литовське походження або право на відновлення громадянства Литовської Республіки, або документи, що підтверджують право на збереження громадянства Литовської Республіки, а також членам сім'ї таких осіб;

- видача національних віз важкохворим іноземцям або іноземцям, які потребують невідкладної медичної допомоги, за умови пред'явлення документів, виданих відповідною організацією, що підтверджують необхідність перебування зазначених осіб на території Литовської Республіки, а також особам, які супроводжують таких осіб, за умови пред'явлення документа, що підтверджує необхідність такого супроводу;

- видача національних віз (D) іноземцям, які прямують на педагогічну роботу у вищі, професійні та загальноосвітні навчальні заклади Литовської Республіки, а також іноземцям, які прямують на навчання та стажування у вищі, професійні та загальноосвітні навчальні заклади Литовської Республіки відповідно до міжнародних договорів та домовленостей;

- видача дозволу на ввезення (вивезення) зброї, дозволу на перевезення зброї, попередньої згоди на ввезення зброї правоохоронним органам та їх посадовим особам Литовської Республіки або іноземних держав, системі національної оборони Литовської Республіки та іноземним оборонним органам Литовської Республіки, а також їх посадовим особам, які перевозять належну їм службову зброю та боєприпаси до неї або особам, які мають дипломатичні або службові паспорти (якщо Міністерство закордонних справ Литовської Республіки виступає посередником для отримання дозволу цими особами), або фізичним і юридичним особам, які їдуть на спортивні змагання за кордон, прибувають на спортивні змагання до Литовської Республіки або проїжджають транзитом через Литовську Республіку для участі у спортивних змаганнях;

- розгляд документів для видачі та зміни дозволу на тимчасове проживання в Литовській Республіці та видача і зміна дозволу на тимчасове проживання в Литовській Республіці іноземцю, який відповідно до положень Закону Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців» не може бути повернутий в іноземну державу, видворений з Литовської Республіки або чие видворення з Литовської Республіки призупинено, а також який не може виїхати

через небезпечний стан здоров'я і який потребує термінової необхідної медичної допомоги;

- розгляд документів для видачі та зміни дозволу на тимчасове проживання в Литовській Республіці, а також видача та зміна дозволу на тимчасове проживання в Литовській Республіці іноземцям, які мають намір навчатися, стажуватися, проходити стажування, брати участь у курсах підвищення кваліфікації або професійному навчанні, якщо вони зараховані на денну послідовну форму навчання до вищого навчального закладу, на навчання до навчального закладу за програмою середньої освіти, або запрошені на стажування, підвищення кваліфікації чи професійну підготовку на підставі міжнародних договорів, укладених Литовською Республікою, або на підставі договорів, укладених від імені міністерств чи урядових органів, інших державних установ чи органів, і відповідно до їх компетенції, з відповідними установами іноземних держав;

- розгляд документів для видачі та внесення змін до дозволів на тимчасове проживання в Литовській Республіці, а також видача та внесення змін до дозволів на тимчасове проживання в Литовській Республіці іноземцям, яким дозволено перебувати в Литовській Республіці, оскільки вони є або були жертвами торгівлі людьми або нелегальної праці та співпрацюють з органом досудового розслідування або судом у боротьбі з торгівлею людьми або злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми або нелегальною працею, якщо робота виконувалася в надзвичайно важких експлуатаційних умовах, або якщо працював неповнолітній;

- видача працівникам свідоцтва (кваліфікації) авіаційного спеціаліста цивільної авіації, присвоєння додаткової кваліфікації, перескладання іспиту з теорії цивільної авіації, перескладання іспиту з льотної підготовки (практичних навичок), продовження строку дії свідоцтва (кваліфікації) авіаційного спеціаліста цивільної авіації, переоформлення свідоцтва (кваліфікації) авіаційного спеціаліста цивільної авіації, видача медичних сертифікатів першого, другого та третього класів персоналу, який здійснює державний нагляд за діяльністю цивільної авіації, та видача свідоцтва фахівця цивільної авіації студентам, які під час проходження виробничої практики повинні мати чинне свідоцтво фахівця цивільної авіації відповідного класу;

- заповнення книжки моряка (видається вперше), диплома про морську освіту, свідоцтва про проходження курсів пожежної підготовки, свідоцтва про проходження курсів з надання першої медичної допомоги, свідоцтва про проходження курсів з управління рятувальними шлюпками та катерами (крім швидкісних катерів), свідоцтва про проходження курсів з боротьби за живучість і рятування на судах, свідоцтва про проходження вступних курсів на танкери для студентів і слухачів навчальних закладів, які готують фахівців морського транспорту, денної та вечірньої форми навчання;

- коригування виданих ліцензій у разі зміни даних, які не мають прямого відношення до суб'єкта господарювання;

- оцінювання та/або визнання освіти і кваліфікацій, здобутих за освітніми програмами іноземних держав і міжнародних організацій;

- послуги, що надаються установами, вартість яких є нижчою за мінімальний розмір державного мита;
- розгляд заяв на отримання / продовження шенгенських віз;
- визнання професійної кваліфікації для осіб, які отримали кваліфікацію в іншій державі – члені Європейського Союзу, в державі Європейської економічної зони (Республіка Ісландія, Князівство Ліхтенштейн, Королівство Норвегія) або в Швейцарській Конфедерації, і які бажають влаштуватися або тимчасово і час від часу надавати послуги в Литовській Республіці відповідно до регульованої професії згідно із Законом про визнання регульованих професійних кваліфікацій;
- розгляд документів для видачі дозволу на проживання в Литовській Республіці та видача дозволу на проживання в Литовській Республіці громадянам Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії і членам їх сімей, які до початку перехідного періоду, встановленого 24 січня 2020 року, не отримали дозволу на проживання в Литовській Республіці.

Стаття 7 Закону передбачає випадки, коли *розмір мита може бути зменшений*:

1) за видачу паспорта, посвідчення особи або за заміну паспорта чи посвідчення особи для громадян Литовської Республіки, які не досягли 18-річного віку (на 50 %), для громадян Литовської Республіки, які досягли віку призначення пенсії за віком (на 80 %);

2) за розгляд документів для видачі або зміни дозволу на проживання в Литовській Республіці та за видачу або зміну дозволу на проживання для іноземців, які були прийняті на навчання в литовському науковому та навчальному закладі за навчальною програмою або в докторантуру (на 50 %);

3) за рішенням муніципальної ради за рахунок коштів свого бюджету у випадках, коли державне мито зараховується до бюджету муніципалітету.

Нідерланди

На офіційному веб-сайті уряду Нідерландів оприлюднено перелік адміністративних послуг (Government services)³⁶, які можуть надаватись як державними органами, так і муніципалітетами, а також умови та порядок їх отримання.

Загальні правила та принципи роботи адміністративних органів (у тому числі в частині надання адміністративних послуг) передбачені Актом загального адміністративного права (General administrative law act³⁷). Водночас *самі адміністративні послуги визначаються різними загальними та спеціалізованими нормативними актами*. Зокрема, пропонуються такі адміністративні послуги.

1. Оформлення нового або продовження старого паспорта в Нідерландах, оформлення другого паспорта в Нідерландах, оформлення бізнес-паспорта в Нідерландах. Питання регулюються Законом про паспортизацію (Paspoortwet³⁸), Регламентом впровадження паспортів «Нідерланди 2001 року»

³⁶ Government services in the Netherlands. URL: <https://www.netherlandsworldwide.nl/government-services-in-the-netherlands>

³⁷ General administrative law act. URL: <https://download.belastingdienst.nl/itd/beleid/awb0503.pdf>

³⁸ Paspoortwet. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005212/2021-08-02>

(Paspoortuitvoeringsregeling Nederland 2001³⁹), Декретом щодо паспортного збору (Besluit paspoortgelden⁴⁰) та ін.

Статтею 7 (1) Закону про паспортизацію встановлено:

«У загальному порядку або на підставі загального розпорядження ради встановлюються правила щодо:

а. витрат, які муніципалітет, державний орган, Аруба, Кюрасао або Сінт-Мартен має сплатити Королівству за проїзні документи, їхнього переказу та способу їхньої сплати, якщо заява була подана меру, губернатору острова або органу, призначеному для цієї мети губернатором;

б. зборів, які заявник повинен сплатити Королівству, та способу їх сплати, у зв'язку з діями, здійсненими від імені заявника на отримання проїзних документів, якщо заява була подана до органу, уповноваженого для цієї мети, крім того, що зазначений у пункті а;

с. випадків, коли зобов'язання сплатити витрати, зазначені у пункті (а), або збори, зазначені в пункті (б), можуть бути повністю або частково скасовані».

Статті 6, 12 Декрету щодо паспортного збору встановлюють *фіксовані суми зборів та витрат, які особа повинна сплатити державі за отримання паспорту та/або інших відповідних послуг.*

Розміри зборів диференційовані залежно від категорій документів (паспортів), які особа має намір отримати, категорій осіб, які звертаються за послугами.

Наприклад, різні розміри зборів за отримання національного паспорта встановлені для осіб, які досягли вісімнадцятирічного віку на момент подачі заяви (еквівалент 43,64 євро), осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку (24,66 євро), для проїзного документа біженця або проїзного документа іноземця (24,66 євро) тощо.

Також вказаний Декрет встановлює фіксований розмір зборів для отримання проїзного документа особі, яка розглядається як громадянин Нідерландів відповідно до Закону про становище молукканців (Wet betreffende de positie van Molukkers⁴¹) (службовий паспорт – faciliteitenpaspoort).

Декрет щодо паспортного збору встановлює ставки відповідних зборів у різних валютах – в євро (€), доларах США (USA), а в окремих випадках також у нідерландських гульденах (ANG) та Арубанських флоринах (AWG).

2. Реєстрація народження, реєстрація мертвонародженої дитини в муніципалітеті, реєстрація смерті, отримання Attestatie de vita (свідоцтва про життя) в Нідерландах.

Питання регулюються відповідними положеннями Цивільного кодексу (Burgerlijk Wetboek⁴²), Законом про поховання (Wet op de lijkbezorging⁴³). Законодавець не встановлює сплату зборів за отримання зазначених адміністративних послуг.

³⁹ Paspoortuitvoeringsregeling Nederland 2001. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0012811/2022-02-05>

⁴⁰ Besluit paspoortgelden. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005264/2023-01-01>

⁴¹ Wet betreffende de positie van Molukkers. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003052/2017-03-01>

⁴² Burgerlijk Wetboek Boek 1. URL: https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2023-05-01/#Boek1_Titeldeel4_Afdeling4_Artikel19i

⁴³ Wet op de lijkbezorging. URL: https://wetten.overheid.nl/BWBR0005009/2022-01-01/#HoofdstukII_Paragraaf2_Artikel11

Частиною другою Закону про права громадян (Wet rechten burgerlijke stand⁴⁴) передбачено встановлення принаймні двох годи на тиждень, зокрема для реєстрації безкоштовних народжень і смертей.

3. Легалізація іноземного документа для використання в Нідерландах.

Питання регулюється Базовим законом про реєстрацію (Wet basisregistratie personen⁴⁵). Сплата збору за надання відповідної адміністративної послуги Законом не передбачена.

4. Реєстрація розлучення.

Можливими є реєстрація розпорядження в Реєстрі народжень, смертей, шлюбів і цивільних партнерств (burgerlijke stand van de gemeente) у муніципалітеті та реєстрація угоди (у разі укладення шлюбного договору) в реєстрі майна подружжя (huwelijksgoederenregister), що здійснюється судом, який ухвалив остаточне рішення.

Питання регулюється Цивільним кодексом та Декретом про реєстр майна подружжя 1969 року (Besluit Huwelijksgoederenregister 1969⁴⁶). Законом не передбачено сплати збору за надання відповідної адміністративної послуги, крім сплати судового збору у випадку звернення до суду.

5. Перегляд даних у Базі даних осіб (Basisregistratie Personen, BRP).

Питання регулюється Базовим законом про реєстрацію. Сплата збору за надання відповідної адміністративної послуги не передбачена Законом.

6. Реєстрація цивільного партнерства, реєстрація припинення цивільного партнерства, реєстрація одруження.

Питання регулюється Цивільним кодексом, Декретом про реєстр майна подружжя 1969 року. За надання адміністративної послуги Законом не передбачено сплату збору.

При цьому у статті 4 Закону про права громадян (Wet rechten burgerlijke stand) зазначено, що щонайменше двічі на тиждень у муніципалітетах із населенням понад десять тисяч мешканців та щонайменше один раз на тиждень у всіх інших муніципалітетах повинні бути забезпечені безкоштовні церемонії одруження, реєстрації партнерств або перетворення зареєстрованих партнерств.

У частині другій статті 5 зазначеного Закону передбачено, що за проведення церемонії одруження, реєстрації партнерства або перетворення зареєстрованого партнерства в інший час або в інший спосіб, ніж той, в який вони проводяться безкоштовно відповідно до положень попередньої статті, муніципалітет може стягувати плату.

Частиною першою статті 229 Закону про муніципалітети встановлено, що збори можуть стягуватися за:

– використання відповідно до призначення муніципального майна, призначеного для надання публічних послуг, або робіт чи об'єктів, призначених для надання публічних послуг, які перебувають в управлінні або на утриманні муніципалітету;

⁴⁴ Wet rechten burgerlijke stand. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001851/2019-02-16>

⁴⁵ Wet basisregistratie personen. URL: https://wetten.overheid.nl/BWBR0033715/2023-05-15/#Hoofdstuk2_Afdeling1_Paragraaf5

⁴⁶ Besluit Huwelijksgoederenregister 1969. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002684/2013-09-01/#Artikel1>

- користування послугами, що надаються муніципальною владою або від її імені;
- організацію розваг із використанням об'єктів, створених або утримуваних муніципальною владою чи за її сприяння, або якщо муніципальна влада здійснює спеціальний нагляд чи іншим чином контролює ці об'єкти.

При цьому частини друга та третя статті 229 цього Закону містять застереження, відповідно до яких не можуть стягуватися збори за використання об'єктів і користування послугами, витрати на які можуть бути покриті за рахунок стягнення місцевого податку. Збори за надані адміністративні послуги вважаються муніципальними податками.

7. Зміна реєстрації статі в офіційних документах.

Питання регулюється Цивільним кодексом.

За надання адміністративної послуги Законом не передбачено сплату збору.

8. Послуги у сфері транспорту: обмін іноземного водійського посвідчення на нідерландське водійське посвідчення, отримання паркувальної картки ЄС для людей з обмеженими можливостями, отримання паркувального місця для людей з обмеженими можливостями, персоналізоване паркувальне місце для людей з обмеженими можливостями, отримання дозволу на шум спортивних мотоциклів, отримання дозволу на участь у змаганнях на провінційних дорогах, отримання дозволу на в'їзд в зону з низьким рівнем викидів, звільнення від воєводських правил дорожнього руху, отримання дозволу на паркування, тримання водійських прав в Нідерландах, отримання дозволу на проведення заходу на провінційному водному шляху або поруч із ним, отримання дозволу на зліт або посадку за межами аеропорту, отримання дозволу на спеціальний транспорт на водних шляхах.

Також у Нідерландах передбачено отримання й інших адміністративних (державних) послуг.

Як вбачається із наведеного, *безпосередньо за отримання самої послуги сплата зборів та мит не передбачена. Водночас відповідні збори сплачуються за отримання витягів, додаткових копій документів тощо.*

Зокрема, частиною четвертою статті 21 Закону про судовий збір у цивільних справах (*Wet griffierechten burgerlijke zaken*⁴⁷) передбачено, що за видачу копій та витягів із реєстрів актів цивільного стану з додатками нараховуються суми, передбачені Законом про права громадян.

Частиною першою статті 2 Закону про права громадян (*Wet rechten burgerlijke stand*) передбачено сплату зборів:

- за кожну копію свідоцтва про цивільний стан (витягу про народження, шлюб, реєстрацію партнерства, перетворення шлюбу на партнерство, перетворення партнерства на шлюб або смерть, виданого реєстратором, відповідальним за видачу копій та витягів актових записів цивільного стану; актів про визнання або заперечення батьківства чи материнства матір'ю) – стаття 23b книги 1 Цивільного кодексу;

⁴⁷ Wet griffierechten burgerlijke zaken. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0028899/2023-05-01>

– за кожну декларацію про правоздатність одружитися (для укладення шлюбу громадянином Нідерландів за межами Нідерландів) – стаття 49а книги 1 Цивільного кодексу;

– для кожного посвідчення de vita (акти народження, смерті та шлюбу свідоцтво про життя) – стаття 19к книги 1 Цивільного кодексу;

– за кожен багатомовний витяг з акта цивільного стану;

– для кожної багатомовної стандартної форми – стаття 7(1) Регламенту (ЄС) № 2016/1191 Європейського Парламенту та Ради від 06.07.2016 про сприяння вільному пересуванню громадян шляхом спрощення подання певних публічних документів в Європейському Союзі та про внесення змін до Регламенту № 1024/2012 (РвЕУ 2016, L 200).

Копії або витяги зі свідоцтв про шлюб або актів про перетворення зареєстрованого партнерства на шлюб видаються безкоштовно для цілей релігійного вінчання, за умови, що призначення є очевидним із самого документа та що вони не можуть бути використані для будь-яких інших цілей.

У частині другій статті 2 Закону про права громадян (Wet rechten burgerlijke stand) передбачено, що від сплати цих зборів звільняються:

– особи, які вимагають запитуваної копії чи виписки у своїх особистих інтересах, продемонструвати свою неспроможність за допомогою довідки, виданої міським головою за місцем їх проживання чи проживання;

– державні службовці, адміністрації та установи для отримання копій або витягів, запитуваних ними в суспільних інтересах.

У частині другій статті 3 наведеного Закону щодо розміру збору, який підлягає сплаті, вказано, що відповідна сума зазначається під час надання послуги із видачі копії довідки, витягу, свідоцтва тощо.

Німеччина

Поняття індивідуально визначених адміністративних послуг, адміністративного збору, а також принципи та загальні положення про адміністративні збори, які стягуються за індивідуально визначені адміністративні послуги, встановлюються *Федеральним законом про державні збори* (Federal Fees Act⁴⁸ / Gesetz über Gebühren und Auslagen des Bundes (Bundesgebührengesetz, BGebG)⁴⁹.

Індивідуально визначеними послугами в розумінні зазначеного Закону (частина перша статті 3) є:

1) дії, що здійснюються в рамках реалізації суверенних повноважень;

2) надання можливості використання об'єктів та установок, що утримуються Федерацією або корпораціями, установами та фондами, не пов'язаними з федерацією, тією мірою, якою надання можливості такого використання регулюється публічним правом;

3) моніторингові заходи, інспекції та розслідування;

4) інші дії, що здійснюються в рамках адміністративної діяльності відповідно до публічного права, якщо вони мають зовнішній ефект.

⁴⁸ Federal Fees Act (Bundesgebührengesetz, BGebG). URL: <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=1147>

⁴⁹ Gesetz über Gebühren und Auslagen des Bundes. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgebG/>

Послуга є індивідуально визначеною, якщо на неї подається заявка або нею свідомо користуються, вона надається на користь користувача, її запитує користувач або існує юридично обґрунтований зв'язок із зобов'язаннями користувача; щодо вибіркових перевірок це стосується лише тих випадків, коли вони передбачені іншими федеральними законами або правовими актами Європейського Союзу, а також якщо об'єкт, що перевіряється, становить серйозну загрозу частина друга статті 3 зазначеного Закону).

Стаття 11 наведеного Закону передбачає, що розміри зборів визначаються на основі фіксованих ставок (фіксовані збори); часу, необхідного для надання індивідуально визначеної публічної послуги (плата, що залежить від кількості часу – «time-based fees»); або рамкових ставок (рамкові збори).

Цей Закон не наводить розміри фіксованих або рамкових зборів, натомість встановлюються загальні принципи щодо обрахування розміру збору.

Зокрема, статтею 9 зазначеного Закону передбачено, що плата повинна включати витрати, які регулярно пов'язані з послугою. Витрати слугують основою для розрахунку вартості послуги (частина перша). Якщо індивідуально визначена публічна послуга має економічну цінність або вигоду для користувача і якщо ця економічна цінність або вигода може бути обчислена в грошах, повинна існувати можливість належним чином врахувати цю цінність або вигоду, на додаток до витрат (частина друга). Розмір плати не повинен бути непропорційним до індивідуально визначеної публічної послуги і не повинен становити серйозної перешкоди для зобов'язаної сторони у користуванні послугою (частина третя). Із міркувань суспільного інтересу або справедливості можна встановити менший розмір збору, ніж передбачено в частинах першій – третій, або надати звільнення від сплати збору (частина четверта). При цьому орган влади має право надавати звільнення від сплати збору або зменшувати його розмір, якщо збір, накладений відповідно до частин першої – четвертої, був надмірним у конкретному випадку (частина п'ята). Якщо індивідуальна публічна послуга підлягає оподаткуванню ПДВ, то цей податок може бути доданий до збору (частина шоста).

Статтею 12 Закону передбачено, що витрати, які не включені до збору (частина перша статті 9), стягуються як окремі в сумі, що була фактично витрачена на: 1) свідків, експертів, екологічних аудиторів, усних або письмових перекладачів, послуги, надані іншими органами та третіми особами; 2) службові поїздки та відрядження; 3) доставку або публікацію; 4) виконавчі копії та друковані копії, надані за спеціальним запитом. Витрати стягуються, навіть якщо індивідуально визначена державна послуга є безкоштовною або якщо плата за неї зменшена.

За загальним правилом вартість адмінпослуги сплачується протягом 10 днів з моменту «накладення збору», якщо інше не встановлене рішенням органу влади чи Законом (стаття 14 наведеного Закону).

Збір вважається сплаченим (частина третя статті 17 Закону):

1) у день його надходження до каси, відповідальної за сторону, яка має право на отримання мита (Федеральної каси або платіжної каси), куди доставляється або надсилається платіжний засіб, або через три дні після дня його надходження до відповідальної каси, куди доставляється або надсилається чек;

2) у день зарахування суми до відповідальної каси, якщо гроші перераховані або сплачені на рахунок відповідальної каси, і якщо оплата здійснюється за допомогою платіжної квитанції або поштового переказу;

3) у день настання терміну платежу, якщо дозволено пряме дебетування.

Однак Федеральним законом про державні збори передбачено можливість внесення авансового платежу або надання застави в межах очікуваної суми зборів і витрат (стаття 16).

У разі несплати зборів у встановлений термін нараховується пеня у розмірі 1 відсотка від округленої суми заборгованості за кожний місяць прострочення. Пеня нараховується лише в тому випадку, якщо сума заборгованості перевищує 50 євро, а період прострочення перевищує три дні. Для обчислення пені за прострочення платежу сума округляється до найближчого числа, кратного 50 євро. У випадку солідарної заборгованості пеня нараховується на кожного солідарного боржника, який не виконав зобов'язання. Однак загальна сума пені, що підлягає сплаті, не може бути вищою, ніж якби прострочення сталося лише з боку одного солідарного боржника (частини перша, друга, четверта статті 17 Закону).

Переплачені або несправедливо стягнуті збори повертаються без затримки; несправедливо стягнуті збори, однак, повертаються лише доти, доки їх можна оскаржити (стаття 21).

Щодо адміністративних зборів встановлена позовна давність у 5 років (стаття 18 Закону).

Статтею 7 Федерального закону про державні збори зазначено, що *плата не стягується*:

- 1) за усну, просту письмову або електронну інформацію;
- 2) за просту інформацію з реєстрів та баз даних;
- 3) за прості електронні копії;
- 4) у справах про помилування;
- 5) за скарги на державного службовця;
- 6) для заходів правового та технічного нагляду за федеральними публічно-правовими корпораціями, статутними органами та публічно-правовими фондами;
- 7) у рамках існуючих або попередніх трудових або службових відносин;
- 8) у рамках існуючих або попередніх службових обов'язків або діяльності, яка може виконуватися замість передбачених законом службових обов'язків;
- 9) для прийняття рішень у рамках затвердження фінансування, а також для вжиття необхідних у цьому контексті заходів із врегулювання та перевірки виконання;
- 10) для прийняття рішень про відстрочку, звільнення від сплати або повернення платежів;
- 11) щодо майна, яке перебуває в публічному користуванні, якщо федеральним законодавством не передбачено інше.

Польща

Питання сплати адміністративного збору в Республіці Польща регулюється *Законом «Про гербовий збір»*⁵⁰, відповідно до статті 1 якого гербовий збір стягується:

1) в індивідуальних справах, що належать до сфери публічної адміністрації:

- a) виконання офіційної дії, за повідомленням або на вимогу;
- b) видача довідки на вимогу;
- c) видача дозволу (ліцензії, концесії);

2) подання довіреності або доручення, копії, виписки, витягу з них – у справі, що належить до сфери публічного адміністрування, або в судовому процесі.

Гербовий збір стягується також за вчинення офіційної дії, видачу свідоцтва або дозволу (ліцензії) суб'єктом, який не є органом державної влади та місцевого самоврядування, у зв'язку із виконанням завдань, що належать до сфери публічного управління, а також за подання зазначеному суб'єкту довіреності, доручення або копії, виписки або репродукції з них.

Обов'язок сплати гербового збору покладається на фізичних, юридичних осіб та непідприємницькі товариства.

Обов'язок сплати гербового збору виникає:

- при поданні заяви або поданні для здійснення офіційних дій – у разі вчинення офіційного акта;
- при поданні заяви про видачу свідоцтва або довідки про видачу свідоцтва – при видачі свідоцтва;
- із моменту подання заяви про видачу дозволу (ліцензії, концесії) – у разі видачі дозволу (ліцензії, концесії);
- із моменту подання документа до органу публічної адміністрації – якщо подається документ, який встановлює повноваження або закупівлю (та його копія, витяг або виписка).

Згідно зі статтею 2 Закону «Про гербовий збір» *гербовий збір не сплачується за:*

1) вчинення офіційної дії, видачу свідоцтва та дозволу (ліцензії, концесії), подання документа про видачу довіреності або комерційного доручення, або його копії, копії, витягів або виписок у справах, що стосуються:

- a) аліментів, опіки, піклування й усиновлення;
- b) соціального страхування, медичного страхування, структурних пенсій, надбавок, передбачених спеціальними положеннями для непрофесійних військовослужбовців та військовозобов'язаних, які проходять службу в збройних силах, або непрофесійних військовослужбовців та призовників, які проходять службу в збройних силах, а також надбавки для інвалідів та осіб, на яких поширюється дія спеціального законодавства про надбавки – тих, на кого поширюються положення про спеціальні права для ветеранів;

c) соціальних виплат та питань, що вирішуються на підставі законів про соціальну допомогу та соціальне працевлаштування;

⁵⁰ Dziennik Ustaw Nr 225. – Poz. 1635.

d) виборів Президента Республіки Польща; виборів до Сейму, Сенату, Європейського Парламенту та органів територіального самоврядування та референдуму;

e) загального обов'язку оборони, за винятком рішень про надання згоди польським громадянам на службу в іноземній армії або в іноземній військовій організації;

f) працевлаштування, винагороди за працю;

g) науки, освіти, позашкільної освіти та охорони здоров'я;

h) рішень, ухвалених на підставі положень Закону від 21 серпня 1997 року про управління нерухомістю (Законодавчий вісник за 2004 рік. № 261, поз. 2603, зі змінами);

i) набуття польського громадянства шляхом репатріації та підтвердження володіння польським громадянством, набутим у такий спосіб;

j) перебування на території Республіки Польща громадян держав – членів Європейського Союзу, держав Європейського економічного простору, які не є членами Європейського Союзу, або країн, які не є сторонами Угоди про Європейський економічний простір, які можуть реалізувати своє право на вільне пересування осіб відповідно до угод, укладених ними з Європейським Співтовариством та його державами-членами, а також членів їхніх сімей;

k) надання статусу біженця, притулку, дозволу на толерантне перебування, а також у питаннях тимчасового захисту;

l) компенсації в розумінні Закону від 8 липня 2005 року про реалізацію права на компенсацію за залишення нерухомого майна за межами нинішніх кордонів Республіки Польща (Dz. U. № 169, поз. 1418 та від 2006р. № 195, поз. 1437);

2) вчинення офіційної дії, видачу довідки та дозволу у справах житлового будівництва;

3) видачу сертифікатів та дозволів Агентством реструктуризації та модернізації сільського господарства або Агентством аграрного ринку в питаннях, пов'язаних із виконанням цими установами завдань у рамках Спільної аграрної політики та інших завдань, пов'язаних з організацією аграрних ринків за винятком завдань, пов'язаних з адмініструванням міжнародної торгівлі агропродовольчими товарами;

4) складання офіційного акта та видачу довідки з питань прямих виплат для сільгоспвиробників;

5) видачу довідки, необхідної для обґрунтування запитів у випадках, перелічених у пунктах 1-4;

б) вчинення офіційної дії та видачу свідоцтва у справах про переміну імені (імен) та по батькові (по батькові), а також у справах про встановлення правильності написання імені та по батькові осіб, яким було незаконно змінено ім'я, а також їхніх спадкоємців та подружжя таких осіб;

7) видачу дозволу міністром, відповідальним за навколишнє середовище або воєводою за діяльність, пов'язаною з активною охороною природи.

Якщо сертифікат, видача якого не обкладається гербовим збором, використовується в інших випадках, ніж зазначені в пункті 1, видача такого свідоцтва підлягає обкладенню гербовим збором.

Відповідно до статей 3 – 4 Закону «Про гербовий збір» не підлягають оплаті гербовим збором: вчинення офіційної дії, видача свідоцтва, сертифіката, дозволу, ліцензії, концесії, якщо за них відповідно до окремих нормативно-правових актів справляється інший збір (тобто, є об'єктом оподаткування іншими зборами згідно з окремими законодавчими актами або звільняються від оподаткування). Перелік предметів, що підлягають оподаткуванню гербовим збором, ставки та пільги визначені у додатку до цього Закону.

Згідно зі статтею 8 Закону сплата гербового збору здійснюється готівкою в касу податкового органу або безготівково на рахунок цього органу. Муніципальна рада може прийняти рішення про стягнення гербового збору за допомогою інкасової системи, а також призначити збирачів податку та визначити розмір винагороди за його стягнення. Органи державного та самоврядного управління та суб'єкти, зазначені в частині другій статті 1, зобов'язані робити відмітку про сплату гербового збору, звільнення від сплати або виключення з обов'язку сплати такого збору на вчинюваних ними офіційних діях, виданих свідоцтвах та дозволах (ліцензіях, концесіях).

Відповідно до статті 9 Закону «Про гербовий збір» *гербовий збір підлягає поверненню:*

1) за вчинення офіційної дії: якщо, незважаючи на сплату збору, офіційна дія не була вчинена;

2) за видачу свідоцтва або дозволу (ліцензії, концесії), якщо, незважаючи на сплату збору, свідоцтво або дозвіл (ліцензія, концесія) не було видано.

Гербовий збір повертається за заявою. Гербовий збір не підлягає поверненню після закінчення п'яти років, рахуючи з кінця року, в якому він був сплачений.

Додатком до Закону «Про гербовий збір» встановлено перелік об'єктів, які обкладаються гербовим збором, ставки цього збору та пільги.

Загалом Додаток містить чотири розділи: перший об'єкт обкладання гербовим збором – за вчинення органом публічної влади офіційних дій, містить 53 позиції/підстави; другий об'єкт обкладання – за видачу сертифікатів, містить 21 позицію/підставу; третій – за видачу дозвільних документів (дозволів, концесій), містить 46 позицій/підстав; четвертий – за видачу довіреності або доручення, а також його копія, витяг або виписка з нього – з кожного договору доручення (довіреності), вартує така послуга 17 злотих.

Вартість усіх адміністративних послуг є фіксованою й зазначена у злотих. Так, наприклад, за «вчинення офіційної дії: підготовка свідоцтва про шлюб» заявник має сплатити 84 злотих. Інші види діяльності керівника відділу РАЦС – 11 злотих. Не стягується гербовий збір за: 1) складання свідоцтва про народження або смерть; 2) прийняття заяви про визнання батьківства або заяви подружжя про те, що дитина буде носити те саме прізвище, яке носить або буде носити їхня спільна дитина. Заповіт, що містить останню волю заповідача, складений особами, зазначеними в частині першій статті 951 Цивільного кодексу, – 22 злотих. Рішення про умови забудови земельної ділянки – 107 злотих.

Фінляндія

Порядок надання адміністративних послуг регулюється *Законом про адміністративну процедуру* (Administrative Procedure Act⁵¹). Цей Закон безпосередньо не встановлює порядок сплати зборів (крім відшкодування витрат у зв'язку з розглядом адміністративних справ – стаття 64). Однак частиною першою статті 11 цього Закону зазначено, що орган влади повинен надавати своїм клієнтам необхідні консультації, у межах своєї компетенції, для вирішення адміністративних питань, а також відповідати на питання та запити, що стосуються його послуг. Консультації надаються безкоштовно.

У 1992 році прийнятий Закон про плату за державні послуги (Act on Criteria for Charges Payable to the State⁵²). Цей Закон надає уряду майже необмежені повноваження щодо запровадження плати за послуги відповідно до загальних принципів, викладених у Законі. Закон однаковою мірою застосовується як до внутрішніх розрахунків між державними організаціями, так і до розрахунків із зовнішніми користувачами.

У статті 3 цього Закону передбачено:

- діяльність державного органу – офіційні акти, товари та послуги, вироблені державою, та інші операції;
- діяльність відповідно до публічного права – діяльність державного органу, яка передбачена законом або постановою і на виробництво якої цей орган має фактичну монополію.

Статтею 4 цього Закону встановлено, що оплата здійснюється за:

- 1) товари, вироблені державним органом;
- 2) послуги, вироблені на замовлення або іншим чином замовлені;
- 3) рішення, прийняті за заявою;
- 4) тимчасову передачу права користування (узуфрукту) та інших прав;
- 5) інші операції, коли виконання є наслідком дій одержувача.

Вказано, що плата за послугу стягується, коли вона оплачується не державним органом, або коли вона пов'язана з господарською діяльністю одержувача.

Стаття 5 Закону встановлює, що безкоштовними є:

- 1) послуги, які не можуть вважатися такими, що створені для однієї особи, підприємства або для чітко обмеженого кола осіб;
- 2) послуги, метою яких є отримання вигоди для забезпечення засобів до існування;
- 3) інструкції, вказівки та інформація, що надаються органом влади, якщо вони спричиняють лише незначні витрати.

Стаття 6 Закону гарантує принципи, за якими визначається розмір збору:

- 1) розмір збору, що стягується державою за виконання відповідно до публічного права, повинен відповідати загальним витратам, понесеним державою у зв'язку з наданням послуг (собівартість);
- 2) один і той самий розмір збору може встановлюватися за подібні послуги одним або кількома органами влади, навіть якщо витрати на надання послуг

⁵¹ Administrative Procedure Act. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2003/en20030434.pdf>

⁵² Act on Criteria for Charges Payable to the State. URL: https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1992/en19920150_20070607.pdf

різнятися; при встановленні розміру такого фіксованого збору необхідно враховувати середню загальну вартість товару / послуги;

3) встановлений збір може бути нижчим за собівартість товару / послуги або може бути повністю скасований, якщо є обґрунтована причина, пов'язана з охороною здоров'я та медичним обслуговуванням, іншими соціальними цілями, здійсненням правосуддя, захистом навколишнього середовища, освітою або загальнокультурною діяльністю, або з іншими подібними причинами; за наявності поважних причин із певної групи осіб може стягуватися плата, нижча за собівартість послуги, або вона може бути повністю скасована; за наявності особливих підстав плата може бути вищою, ніж та, яка в іншому випадку відповідала би собівартості послуги;

4) якщо за надання послуги стягується збір, такий самий збір стягується і з органів державної влади, якщо немає особливих підстав для іншої процедури.

Ціни на деякі послуги можуть визначатися на основі комерційних критеріїв. У державному бюджеті можуть бути передбачені асигнування для зниження цін на послуги, визначені на основі комерційних критеріїв. Якщо орган влади має фактичну монополію на надання послуг, ціна також може бути встановлена таким чином, щоб відповідати собівартості (стаття 7 Закону).

При цьому статтею 8 Закону передбачено, що розмір збору за державні послуги встановлює президент або профільне міністерство, уряд відповідними актами.

Міністерство вирішує, за які види діяльності чи категорії діяльності міністерства або інших органів його адміністративного сектору необхідно стягувати плату, а також, які види діяльності або категорії повинні оплачуватися за собівартістю, а які – за комерційними критеріями.

Стаття 8 Закону передбачає, що за загальним правилом міністерство визначає *фіксовану плату за відповідні послуги або критерії визначення вартості збору.*

Наприклад, Указом Міністерства внутрішніх справ щодо оплати послуг Імміграційної служби Фінляндії у 2023 році (Sisäministeriön asetus Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2023⁵³) встановлені фіксовані розміри зборів за платні публічно-правові послуги, послуги публічного права, за які стягується плата, нижча від собівартості, безкоштовні послуги.

Постановою уряду про платежі обласними адміністративними органами за січень – червень 2023 року (Valtioneuvoston asetus aluehallintovirastojen maksuista tammi-kesäkuussa vuonna 2023⁵⁴) встановлені фіксовані розміри зборів за платні публічно-правові послуги Офісу регіональної адміністрації, платні публічно-правові послуги за пільговою вартістю, безкоштовні послуги тощо.

У разі, якщо питання, що належить до повноважень міністерства, виноситься на пленарне засідання Уряду для прийняття рішення про те, чи підлягає товар / послуга оплаті, а також про розмір такої оплати, це питання «вирішується так, як якщо б це питання стосувалося рішення міністерства».

⁵³ Sisäministeriön asetus Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2023. URL: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20221042>

⁵⁴ Valtioneuvoston asetus aluehallintovirastojen maksuista tammi-kesäkuussa vuonna 2023. URL: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20221396>

У всіх квитанціях або інших документах, що стосуються встановлення збору, повинні бути зазначені положення, на яких ґрунтується збір. Якщо у випадку публічного виступу встановлення гонорару ґрунтується на окремій калькуляції, така калькуляція повинна бути додана (частина перша статті 11а).

Згідно з статтею 11б наведеного Закону сторона, від якої вимагається сплата збору, яка вважає, що була допущена помилка при встановленні розміру збору за публічно-правовий виступ, як зазначено в розділі б, може звернутися до органу, який встановив збір, з проханням про виправлення помилки протягом шести місяців з моменту встановлення збору. Рішення щодо вимоги про виправлення може бути оскаржене до воєводського суду, у межах юрисдикції якого знаходиться орган, що встановив плату.

Чехія

Питання адміністрування та сплати зборів за надання адміністративних послуг регулюється *Законом про адміністративні збори* (Act on Administrative Fees⁵⁵ / *Zákon o správních poplatcích*⁵⁶).

Об'єктом сплати збору є адміністративне провадження та інша діяльність адміністративного органу, пов'язана зі здійсненням державного управління (частина перша статті 2 Закону).

У додатках до Закону містяться фіксовані розміри зборів, які підлягають сплаті за окремі дії, що вчиняються у таких сферах:

- сплата податків та зборів (наприклад, подання заяви про звільнення від сплати податку, за видачу дозволу на зменшення забезпечення акцизного збору, за дозвіл на відстрочку сплати податку або розстрочку сплати податку, за делегування місцевої юрисдикції іншому податковому адміністратору, видача підтвердження про відсутність заборгованості або про стан особистого податкового рахунку, видача підтвердження про податкове резидентство тощо);
- видача актів цивільного стану (наприклад, знайомлення з конкретним записом у реєстраційній книзі, ознайомлення з документами, що зберігаються у фонді документів для конкретної реєстрації актів цивільного стану, видання дублікату, повідомлення про зміну / скасування / припинення постійного місця проживання, пошук у реєстраційних книгах, збірниках документів або в других примірниках книг реєстрації (у цьому разі ставка визначається за годину роботи), видача витягів з реєстрів, копій та дублікатів документів на кшталт свідоцтва про народження, про шлюб, про смерть, засвідчення правильності копії документів, справжності підпису чи печатки посадових осіб, санкціонований переклад документів, тощо);
- реєстрація суб'єктів господарювання;
- вирішення питань, пов'язаних із професійною діяльністю, зокрема у сфері охорони здоров'я (наприклад, рішення про визнання професійної кваліфікації відповідно до спеціального законодавства про компетентність до здійснення професійної діяльності, рішення в процедурі акредитації відповідно

⁵⁵Act on Administrative Fees. URL: https://upv.gov.cz/files/uploads/PDF_Dokumenty/popl_uhr/634_2004_A_062019B_EN.pdf

⁵⁶ Zákon o správních poplatcích. URL: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/58613/1/2/zakon-c-634-2004-sb-o-spravnich-poplatcich/zakon-c-634-2004-sb-o-spravnich-poplatcich>

до спеціального законодавства про компетентність здійснювати професійну діяльність);

- розгляд заяв щодо посвідчення особи, зміна прізвища;
  - видача дозволів на працевлаштування іноземця, видача дозволу на посередництво у працевлаштуванні, видача посвідчення особи з інвалідністю;
  - внесення до реєстру / списку медіаторів, арбітражних керуючих;
  - видача довідки про несудимість;
  - укладення шлюбу, вступ у зареєстроване партнерство, видача дозволу на укладення шлюбу поза встановленим часом чи визначеним місцем; видача свідоцтва про правоздатність до шлюбу або свідоцтва про правоздатність до вступу до зареєстрованого партнерства;
  - видача посвідчення мисливця, ліцензії на риболовлю, надання дозволу на полювання, на здійснення права на риболовлю, реєстрація мисливського товариства в Реєстрі мисливських товариств;
  - видача дозволів щодо проведення досліджень, роботи в Антарктиді;
  - дозвільна документація в містобудівній сфері;
  - проведення місцевих розслідувань (ставка за кожну годину роботи)
- тощо.

Швеція

У Швеції питаннями надання окремих адміністративних послуг займається Агентство правових, фінансових та адміністративних послуг (Legal, Financial and Administrative Services Agency / Kammarkollegiet⁵⁷) – адміністративний орган, підпорядкований Міністерству фінансів. На офіційному вебсайті цього органу оприлюднений перелік таких послуг та перелік мит і зборів, які особа повинна сплатити за отримання відповідних адміністративних послуг, їх ставки.

Зокрема, зазначений орган надає такі адміністративні послуги⁵⁸:

- отримання дозволу на роботу перекладачем на основі професійної кваліфікації, отриманої за межами Швеції;
- отримання дозволу на роботу як перекладач на основі професійної кваліфікації, отриманої за межами Швеції;
- подання заявки на державне фінансування додаткових заходів безпеки;
- подання заявки на відшкодування відповідно до Закону про гарантії подорожей;
- реєстрація організації, заснованої на ідеї (an idea-based organisation);
- страхування для відряджень та роботи за кордоном;
- страхування для студентів та іноземних гостей;
- замовлення страховки та сертифікатів;
- відсотки та амортизація за державним кредитом тим, хто продає туристичні путівки;
- реєстрація релігійних організацій;
- проведення шлюбних церемоній тощо.

При цьому з відомостей, оприлюднених на офіційному вебсайті щодо кожної окремої послуги, для яких передбачено оплату збору, фіксований розмір

⁵⁷ Kammarkollegiet. URL: <https://www.kammarkollegiet.se/engelska/start/all-services>

⁵⁸ Kammarkollegiet / All services. URL: <https://www.kammarkollegiet.se/engelska/start/all-services>

такого збору встановлюється саме Агентством правових, фінансових та адміністративних послуг.

Країни Західних Балкан (Албанія, Косово, Чорногорія, Північна Македонія, Сербія)⁵⁹

Питання плати за послуги в країнах Західних Балкан врегульоване в законах про адміністративну процедуру.

Відповідно до статті 16 Рекомендації Ради Європи (2007)⁷, якщо витрати, пов'язані з прийняттям адміністративних рішень, мають оплачуватися приватними особами відповідним публічним органам, ця плата має бути справедливою та розумною. Публічні органи не повинні використовувати надання адміністративних послуг для формування доходів. Закон про адміністративну процедуру є належним інструментом для закріплення цього принципу для всіх адміністративних процедур, які здійснюються державою та муніципалітетами.

Усі закони про адміністративну процедуру країн Західних Балкан містять принцип економічної ефективності процедури. У Чорногорії, Північній Македонії та Сербії закони запроваджують вимогу здійснювати провадження з мінімально можливими витратами для сторін⁶⁰.

Однак ця вимога необов'язково забезпечує, що плата за послугу є пропорційною витратам на її надання. Законодавство про адміністративну процедуру Албанії та Косово передбачає, що плата за адміністративну процедуру не може бути вищою, ніж середня вартість здійснення процедури⁶¹. Так, згідно зі статтею 19 Кодексу адміністративних процедур Республіки Албанія⁶² *діє принцип безоплатності в адміністративних процедурах*. Адміністративна процедура є безоплатною, якщо законом не передбачено інше.

Плата за проведення адміністративної процедури не може бути більшою за середні витрати, необхідні для проведення процедури, якщо інше прямо не передбачено законом.

Орган публічної влади, який здійснює процедуру, не повинен вимагати сплатити будь-які збори, навіть у випадках, коли це передбачено законом, якщо сторони не в змозі заплатити. Категорії осіб, які перебувають у стані неплатоспроможності, визначаються рішенням Ради Міністрів⁶³.

Разом із цим відповідно до статті 96 Кодексу адміністративних процедур Республіки Албанія процедура, розпочата за заявою, оголошується завершеною у зв'язку з несплатою у встановлений строк зборів, внесення яких відповідно до закону є умовою для прийняття остаточного рішення, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

Якщо сторона протягом 10 (десяти) днів з дня закінчення первісного строку сплати збору не сплатить збір у подвійному розмірі, то державний орган завершує адміністративну процедуру шляхом прийняття відповідного рішення.

⁵⁹ Ligi, T. and A. Kmecl (2021), "Implementation of laws on general administrative procedure in the Western Balkans", SIGMA Papers, No. 62. 2021. URL: <https://doi.org/10.1787/e5162057-en>.

⁶⁰ 24 MNE: стаття 10; MKD: стаття 7; SRB: стаття 9 (2).

⁶¹ ALB: стаття 19 (2); XKV: стаття 12 (2).

⁶² Кодекс адміністративних процедур Республіки Албанія. URL: <https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/L%20A%20W%20NO.%20442015%20CODE%20OF%20ADMINISTRATIVE%20PROCEDURES%20OF%20THE%20REPUBLIC%20OF%20ALBANIA.pdf>

⁶³ Там само.

Так, одержання дозволу на будівництво є прикладом послуги, за яку стягується плата. В Албанії плата за дозвіл на будівництво залежить від розрахункової вартості будівництва спланованого будинку. Подібний метод визначення розміру плати також використовується в інших європейських країнах (наприклад, у Словенії). Однак при цьому постає питання, чи для всіх типів будівництва (наприклад, приватних будинків) розрахункова вартість будівництва є правильною базою для визначення вартості надання адміністративної послуги, що має бути покладена в основу плати за її надання згідно із законом про адміністративну процедуру, адже розрахункова вартість будівництва приватного будинку може відрізнятися залежно від видів і якості використаних матеріалів.

У Косово плата ґрунтується на загальній кількості квадратних метрів, що були визначені за попередній рік у дозволах на будівництво, виданих муніципалітетом, та бюджеті компетентного органу в кожному муніципалітеті. Прийнятий у Косово метод не повною мірою відповідає європейським принципам⁶⁴.

Плата за одержання дозволу на будівництво може відрізнятися в різних адміністраціях. Тим не менш, оцінені розміри плати за одержання дозволу на будівництво приватного будинку в Албанії та Косово більше ніж у десять разів перевищують розмір плати в Чорногорії, Північній Македонії та Сербії. Ця різниця суттєво перевищує різницю в рівнях середньої заробітної плати в регіоні Західних Балкан та різницю в максимальній законодавчо визначеній тривалості процедури, що може вказувати на відмінні витрати на розгляд заяви щодо одержання дозволу на будівництво. Плата за одержання дозволу на будівництво в Албанії та Косово є набагато вищою, ніж у кількох країнах – членах ЄС із вищими середніми зарплатами та більш високою вартістю життя (наприклад, плата за дозвіл на будівництво аналогічного будинку становитиме 28 євро в Австрії, 150 євро в Естонії, 65 євро в Ірландії, приблизно 33 євро в Польщі, 90 євро в Португалії та приблизно 280 євро у Словенії).

В Албанії пропорційність плати, тобто дотримання принципу закону про адміністративну процедуру, який є обов'язковим для всіх процедур, на практиці не відстежується жодним державним органом.

Таблиця. Вартість одержання дозволу на будівництво приватного будинку в столиці та деяких інших базових послуг порівняно з середньомісячною заробітною платою⁶⁵

	Албанія	Косово	Чорногорія	Північна Македонія	Сербія
Плата за дозвіл на будівництво	1% від вартості будівництва, або 750 EUR	6,5 EUR /м2, або 650 EUR на будинок 100 м2	50 EUR	24,29 EUR 1500 MKD	33,32 EUR 3920 RSD

⁶⁴ Наприклад, у муніципалітеті Приштина плата складає 6,5 євро за квадратний метр, а в муніципалітеті Клина – 2,13 євро за квадратний метр.

⁶⁵ Аналіз SIGMA національного законодавства та статистики від національних статистичних служб. URL: <https://doi.org/10.1787/e5162057-en>

	за будівництво вартістю 75000 EUR				
Плата за оформлення ID- карти	12,15 EUR 1500 LEK	Не застосовується	5 EUR	3,10 EUR 190 MKD	9,80 EUR 1154 RSD
Плата за оформлення паспорта (без терміновості)	60,75 EUR 7500 LEK	10 EUR	33 EUR	29,23 EUR 1800 MKD	30,60 EUR 3600 RSD
Плата за оформлення посвідчення водія (без терміновості)	36,45 EUR 4500 LEK	20 EUR	15 EUR	6,33 EUR 390 MKD	13,90 EUR 1635 RSD
Плата за оформлення свідоцтва про народження	0,41 EUR 50 LEK	1 EUR (окрема плата 30 EUR за реєстрацію народження)	3 EUR	2,44 EUR 150 MKD	4,08 EUR 489 RSD
Плата за оформлення довідки про місце проживання	Безкоштовно	2 EUR	3 EUR	3,10 EUR 190 MKD ²⁷	2,72 EUR 320 RSD
Середня чиста заробітна плата у 2019 році	424 EUR 52 380 LEK (до сплати податків)	537 EUR	-	409 EUR 25 213 MKD	467 EUR 54 919 RSD

Варто відзначити, що в Сербії звичайна плата, пов'язана з поданням заяви для одержання дозволу на будівництво, включає спеціальну плату в розмірі 8,5 євро за подання через інформаційну систему, що використовується для опрацювання таких заяв (тобто, за онлайн-інструмент). Пропорційність такої плати є сумнівною, бо насправді подання в режимі онлайн має бути дешевшим для адміністрування такого процесу, оскільки серед інших переваг також можна заощаджувати на внесенні даних до інформаційної системи (зокрема, за рахунок економії робочого часу службовців, відповідальних за цей етап процедури). Економія за рахунок використання інформаційної системи має бути одним з аргументів на користь такої інвестиції замість того, щоб стягувати із заявників додаткову плату для фінансування розбудови інформаційної інфраструктури, що забезпечує здійснення адміністративних процедур. Проблеми з численними індивідуальними зборами й тарифами для одержання умов для будівельних робіт, які не є пропорційними та не встановлені прозоро, також відзначаються у звітах сербських організацій громадянського суспільства⁶⁶.

⁶⁶ Див. «Сіра книга 12» Національного альянсу за місцевий економічний розвиток Сербії (NALED) (с. 60), в якій представлено 100 найбільш суттєвих рекомендацій від бізнесу, місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства щодо усунення адміністративних перешкод для ведення бізнесу в Сербії. URL: https://www.naled.rs/htdocs/Files/04492/Siva_knjiga_12.pdf

Висновки. Метою плати за надання адміністративних послуг переважної більшості країн є покриття частини або всієї вартості послуги. При цьому така плата має бути справедливою та розумною. Публічні органи не повинні використовувати надання адміністративних послуг для формування доходів. Законодавство про адміністративну процедуру є належним інструментом для закріплення цього принципу для всіх адміністративних процедур, які здійснюються державою та органами місцевої влади.

У переважній більшості держав порядок надання адміністративних послуг регулюється відповідними законами про адміністративну процедуру, а розміри адміністративних зборів, мит та інших платежів за надання адміністративних послуг встановлюються або в окремих спеціальних нормативно-правових актах (наприклад, у законах про державні мита, про державні збори, про гербовий збір, про податки та збори, про зміну імені, прізвища по батькові; про земельну реформу в сільській місцевості; про лотерею товарів та послуг; про місцеві збори; про основні принципи системи зборів тощо), або зазначені у додатках до основного закону про адміністративну процедуру. Водночас існує практика, коли відсутній рамковий нормативно-правовий акт щодо адміністративної процедури, а самі адміністративні послуги визначаються різними загальними та спеціалізованими нормативними актами (наприклад, у Нідерландах, Фінляндії).

Усі закони про адміністративну процедуру країн, що досліджувалися, містять принцип економічної ефективності процедури. Тобто, в основному державне мито встановлюється на основі витрат, пов'язаних із виконанням дії (принцип витрат). Разом із тим, виходячи з мети дії, вигоди, отриманої в результаті дії, або істотного суспільного інтересу і, перш за все, виходячи з міркувань соціальної або економічної політики, ставка державного мита може бути встановлена на іншій основі, ніж витратний принцип.

Зокрема, витратний принцип визначення вартості адміністративної послуги передбачає, що плата повинна включати витрати, які регулярно пов'язані з послугою. Витрати слугують основою для розрахунку вартості послуги. Якщо індивідуально визначена публічна послуга має економічну цінність або вигоду для користувача, і якщо ця економічна цінність або вигода може бути обчислена в грошах, повинна існувати можливість належним чином врахувати цю цінність або вигоду, на додаток до витрат. Розмір плати не повинен бути непропорційним до індивідуально визначеної публічної послуги і не повинен становити серйозної перешкоди для зобов'язаної сторони у користуванні послугою. З міркувань суспільного інтересу або справедливості можна встановити менший розмір збору або надати звільнення від сплати збору. При цьому орган влади має право звільнити від сплати збору або зменшувати його розмір, якщо збір, накладений відповідно до вимог законодавства, був надмірним у конкретному випадку. Якщо індивідуальна публічна послуга підлягає оподаткуванню ПДВ, то цей податок може бути доданий до збору.

Отже, практика переважної більшості держав, що досліджувалися, свідчить, що адміністративний збір/державне мито справляється відповідно до законів та постанов уряду, а мито органів місцевого самоврядування – відповідно до обов'язкових для виконання рішень органів місцевого самоврядування.

За отримання адміністративних послуг в основному встановлюються фіксовані суми зборів та витрат, які особа повинна сплатити державі, вони зазначаються в національній валюті.

Розміри зборів диференційовані залежно від собівартості послуги, категорії послуги, яку особа має намір отримати; категорій осіб, які звертаються за послугами, а також попиту, соціального значення та часу, необхідного для надання індивідуально визначеної публічної послуги.

Спеціальним законодавством, яким встановлюється розмір адміністративного збору/мита, передбачені також випадки, коли *розмір збору/мита може бути зменшений, скасований або повернутий*.

Так, наприклад, у Нідерландах від сплати адміністративних зборів звільняються особи, які підтвердили свою неспроможність оплатити певні послуги, або державні службовці, адміністрації та установи для отримання копій або витягів, запитуваних ними в суспільних інтересах.

У Фінляндії безкоштовними є адміністративні послуги, які: не можуть вважатися такими, що створені для однієї особи, підприємства або іншого чітко обмеженого кола осіб; метою яких є отримання вигоди для забезпечення засобів до існування; витяги, інструкції, вказівки та інформація, що надаються органом влади, якщо вони спричиняють лише незначні витрати.

Таким чином, встановлений адміністративний збір може бути нижчим за собівартість послуги або може бути повністю скасований, якщо є обґрунтовані підстави, пов'язані з охороною здоров'я та медичним обслуговуванням, іншими соціальними цілями, здійсненням правосуддя, захистом навколишнього середовища, освітою або загальнокультурною діяльністю, або з іншими подібними причинами. За наявності поважних причин із певної групи осіб може стягуватися плата, нижча за собівартість послуги, або вона може бути повністю скасована. За наявності особливих підстав плата може бути вищою, ніж та, яка в іншому випадку відповідала би собівартості послуги.

Разом із цим плата за адміністративні послуги в деяких випадках може перевищувати їх собівартість. Тобто, вартість послуг може визначатися на основі комерційних критеріїв. У таких випадках у державному бюджеті можуть бути передбачені асигнування для зниження цін на послуги, визначені на основі комерційних критеріїв. Якщо орган влади має фактичну монополію на надання послуг, то ціна також може бути встановлена таким чином, щоб відповідати собівартості.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.